

BİREYDEN YAPAY ZEKAYA SOSYOEKONOMİK ÇALIŞMALAR

Editörler

Ramazan GÖKBUNAR

Serkan CURA

Murat ALBAYRAK

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8430-03-5

Kitap Adı

Bireyden Yapay Zekaya Sosyoekonomik Çalışmalar

Editörler

Ramazan GÖKBUNAR

ORCID iD: 0000-0003-2084-7332

Serkan CURA

ORCID iD: 0000-0001-7142-0502

Murat ALBAYRAK

ORCID iD: 0000-0002-4515-7293

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

BUS069040

DOI

10.37609/akya.959

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Toplam on iki bölümden oluşan Bireyden Yapay Zekaya: Sosyoekonomik Çalışmalar adlı çalışmanın;

Birinci bölümünde Meltem ERDOĞAN ve Esra KOÇ “Dijital Dürtmenin Dijital Özgeciliğin Artırımında Kullanılması” adlı çalışmalarıyla

İkinci bölümünde Hüriyet BİLGE “Endüstri Çalışanların İş’e İlişkin Yaşam Kalite Algılarının İş Tatminlerine Etkisi” adlı çalışmalarıyla

Üçüncü bölümünde Özgür Emre KOÇ ve Damla İŞİTİR “Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri Ve Dönüşüm: Sosyal Bütçe” adlı çalışmalarıyla

Dördüncü bölümünde Özlem DÜNDAR “25-34 Yaş Grubundaki Kadınların İlk Evlenme Davranışının Mekânsal Bağlılığı” adlı çalışmasıyla

Beşinci bölümünde Ayşe ARMAĞAN, Merve Tuba RÜZGAR ve Ramazan ARMAĞAN “Türkiye’de Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi ve Sorunları” adlı çalışmalarıyla

Altıncı bölümünde Ayhan YATBAZ, Ali Rıza GÖKBUNAR ve Hamza KAHİRMAN “Türk Bankacılık Sektöründe Kişisel Verilerin Korunması” adlı çalışmalarıyla

Yedinci bölümünde Burcu DOĞAN ve Cuma ERCAN “Denetçi Bağımsızlığı ve Denetim Ücreti Arasındaki İlişki” adlı çalışmalarıyla

Sekizinci bölümünde Erhan ÇELİK “Mali Yönetişimin Başarısında İç Denetimin Rolü” adlı çalışmasıyla

Dokuzuncu bölümünde Batuhan KARABİBER “Çin’in Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Türkiye’ye Muhtemel Etkileri” adlı çalışmasıyla

Onuncu bölümünde Hatice DUVA, Hasibullah MOKHLİS ve Meryem BAYRAM “Uluslararası Ticarete Ödeme Şekilleri” adlı çalışmalarıyla

On birinci bölümünde Neslihan KOÇ ve Semanur COŞKUN “Borsadaki Dalgalanmaların (BIST-100) İntiharlar üzerindeki etkisi” adlı çalışmalarıyla

Dokuzuncu bölümünde Oğuzhan KIVRAK “Yapay Zekanın Tarım ve Hayvancılığa Etkisi” adlı çalışmasıyla katkıda bulunmuşlardır.

Ramazan GÖKBUNAR
Serkan CURA
Murat ALBAYRAK

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Dijital Dürtmenin Dijital Özgeciliğin Artırımında Kullanılması1 <i>Meltem ERDOĞAN</i> <i>Esra KOÇ</i>
Bölüm 2	Endüstri Çalışanların İş'e İlişkin Yaşam Kalite Algılarının İş Tatminlerine Etkisi.....13 <i>Hüriyet BİLGE</i>
Bölüm 3	Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Dönüşüm: Sosyal Bütçe29 <i>Özgür Emre KOÇ</i> <i>Damla IŞITIR</i>
Bölüm 4	25-34 Yaş Grubundaki Kadınların İlk Evlenme Davranışının Mekânsal Bağımlılığı49 <i>Özlem DÜNDAR</i>
Bölüm 5	Türkiye’de Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi ve Sorunları.....63 <i>Ayşe ARMAĞAN</i> <i>Merve Tuba RÜZGAR</i> <i>Ramazan ARMAĞAN</i>
Bölüm 6	Türk Bankacılık Sektöründe Kişisel Verilerin Korunması.....81 <i>Ali Rıza GÖKBUNAR</i> <i>Hamza KAHRİMAN</i> <i>Ayhan YATBAZ</i>
Bölüm 7	Denetçi Bağımsızlığı ve Denetim Ücreti Arasındaki İlişki95 <i>Burcu DOĞAN</i> <i>Cuma ERCAN</i>
Bölüm 8	Mali Yönetişimin Başarısında İç Denetimin Rolü109 <i>Erhan ÇELİK</i>
Bölüm 9	Çin’in Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Türkiye’ye Muhtemel Etkileri123 <i>Batuhan KARABİBER</i>
Bölüm 10	Uluslararası Ticarete Ödeme Şekilleri137 <i>Hatice DUVA</i> <i>Hasibullah MOKHLİS</i> <i>Meryem BAYRAM</i>

İçindekiler

Bölüm 11	Borsadaki Dalgalanmaların (BIST-100) İntiharlar Üzerindeki Etkisi.....151 <i>Neslihan KOÇ</i> <i>Semanur COŞKUN</i>
Bölüm 12	Yapay Zekanın Tarım ve Hayvancılığa Etkisi.....165 <i>Oğuzhan KIVRAK</i>

YAZARLAR

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ARMAĞAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Maliye Bölümü Mali Hukuk AD.
ORCID iD: 0000-0001-5018-4416

Prof. Dr. Ramazan ARMAĞAN

Süleyman Demirel Üniversitesi Maliye
Bölümü Mali Hukuk AD.
ORCID iD: 0000-0002-1786-6877

**Doktora Öğrencisi Meryem
BAYRAM**

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0001-6765-5886

Arş. Gör. Mehmet BİLGE

Burdur Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0002-6082-1105

Dr. Öğr. Üyesi Hürriyet BİLGE

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Uygulamalı Bilimler Fakültesi Finans
ve Bankacılık Bölümü
ORCID iD 0000-0001-6196-0556.

**Yüksek Lisans Öğrencisi Semanur
COŞKUN**

Hitit Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0001-7615-9905

Öğr. Gör. Erhan ÇELİK

Alanya Alaaddin Keykubat
Üniversitesi, Rektörlük
ORCID iD: 0000-0002-9739-9710

Öğr. Gör. Dr. Burcu DOĞAN

Adıyaman Üniversitesi
ORCID iD:0000-0002-2857-4335

Doktora Öğrencisi Hatice DUVA

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0003-1009-4859

Dr. Öğr. Üyesi Özlem DÜNDAR

Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi
ve Endüstri İlişkileri Bölümü
ORCID iD: 0000 0002 3091 1433

Doç. Dr. Cuma ERCAN

Gaziantep Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0001-7440-740X

Doç. Dr. Meltem ERDOĞAN

Anadolu Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0002-7201-6242

Prof. Dr. Ali Rıza GÖKBUNAR

Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Uygulamalı Bilimler Fakültesi
ORCID iD: 0000-0002-3963-6597

Bilim Uzmanı Damla İŞİTİR

Hitit Üniversitesi, İİBE, Maliye Bölümü

Doç. Dr. Hamza KAHRİMAN

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi,
Aydın İktisat Fakültesi
ORCID iD: 0000-0003-2874-0636

Arş. Gör. Batuhan KARABİBER

İstanbul Aydın Üniversitesi,
Uluslararası Ticaret ve Finansman
Bölümü
ORCID iD:0000-0002-1346-6200

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KIVRAK

Bandırma Onyedİ Eylöl Üniversitesi
– Bandırma Meslek Yüksek Okulu
ORCID iD:0000-0001-5541-6749

Doç Dr. Özgür Emre KOÇ

Hitit Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü,
ORCID iD: 0000-0003-2788-8049

Doç. Dr. Neslihan KOÇ

Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Faköltesi, Maliye Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-7722-6978

Doktora Öğrencisi Esra KOÇ

Anadolu Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0003-3385-5067

**Doktora Öğrencisi Hasibullah
MOKHLİS**

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
ORCID iD: 0000-0001-6355-3938

**Doktora Öğrencisi Merve Tuba
RÜZGAR**

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Maliye AD.
ORCID iD: 0000-0002-4835-4559

Arş. Gör. Dr. Ayhan YATBAZ

Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Uygulamalı Bilimler Faköltesi
ORCID iD: 0000-0002-6059-4176

BÖLÜM 1

DİJİTAL DÜRTMENİN DİJİTAL ÖZGECİLİĞİN ARTIRIMINDA KULLANILMASI

Meltem ERDOĞAN¹

Esra KOÇ²

GİRİŞ

Ana akım iktisatta bireyin her zaman tam rasyonel davrandığı varsayımı geçerlidir. Rasyonel davranan birey her zaman kendisi için en iyi seçimi yaparak faydasını maksimize etmektedir (Bernheim, 2016). Buna karşın davranışsal iktisat, bireylerin seçimlerinde her zaman rasyonel olmadığı, karar aşamasında birçok faktörün etkisinde kaldığı için sınırlı rasyonel davranabileceğini savunmaktadır. Günümüzde davranışsal iktisat varsayımları daha çok kabul görmekte ve bireyin davranışlarını anlamak ve rasyonel olmaya yönlendirmek için davranışsal iktisat teorilerinden olan dürtme sayesinde birçok başarılı çalışmaya imza atılmaktadır. Bu başarılar, sağlıklı yaşamı teşvik etme, elektrik tasarrufunu sağlama ve trafik kazalarının önlenmesi gibi birçok alanda elde edilmiştir. Ancak dürtme, çevrimdışı alanlarda kullanıldığı için ve günümüz teknoloji kullanıcı sayısındaki artışla beraber bireyleri etkilemekte zayıf kalabilmektedir. Bu nedenle dürtme, dijital ortamlara da taşınmıştır. Dijital dürtme, teknoloji tabanlı iç görülerinin kullanılmasıyla teknoloji kullanıcıların davranışlarını istenilen şekilde yönlendiren bir yöntemdir.

Özgecilik, bireyin kendi faydasını düşünmeden başka birine yardım ederek onun faydasını artırma durumudur (Koç ve Erdoğan, 2021). Özgecilik davranışları sayesinde, yardıma muhtaç birçok insanın ihtiyacı giderilmektedir. SMS metin mesajları, sosyal medya ve teknolojik uygulamalar sayesinde artık, dijital aktivist ve yardım kuruluşları özgeciliği dijital ortamlarda da gerçekleştirmektedir. Ancak halen güvenli bulunmayan teknoloji alanlarda etkili olmak, birey ve toplum sorunlarına eğilen aktivist ve yardım kuruluşları için zorlaşmaktadır. İyilik Kazansın, E-Bursum, Ahbap, Sosyal Yardım Platformu: Ben Varım! gibi teknoloji tabanlı dijital özgecilik platformlarına daha fazla bağış yapılmasını sağlamak amacıyla dijital dürtmenin kullanılması önem arz etmektedir.

¹ Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, melteme@anadolu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, e_k@anadolu.edu.tr

KAYNAKLAR

- Amblee, N., & Buj, T. (2011). *Harnessing the Influence of Social Proof in Online Shopping: The Effect of Electronic Word-of-Mouth on Sales of Digital Microproducts*. International journal of electronic commerce, 16(2), 91-114.
- Amblee, N., & Buj, T. (2012). *Value Proposition and Social Proof in Online Deals: An Exploratory Study of Groupon*. Com, https://www.researchgate.net/publication/230015908_Value_proposition_and_social_proof_in_online_deals_An_exploratory_study_of_Grouponcom.
- Benlian, A., Titah, R., & Hess, T. (2012). *Differential Effects of Provider Recommendations and Consumer Reviews in E-commerce Transactions: An Experimental Study*. Journal of Management Information Systems, 29(1), 237-272. <https://doi.org/10.2753/MIS0742-1222290107>.
- Bernheim, B. D. (2016). *The Good, the Bad, and the Ugly: A Unified Approach to Behavioral Welfare Economics*. Journal of Benefit-Cost Analysis, 7(1), 12-68.
- Çakır, S. Y. (2017). *Sosyal Medyada Dijital Aktivist Haraketler Üzerine Kuramsal Bir Dijital İnceleme*. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 5(2), 753-783.
- Chatterjee P. (2001). *Online Reviews: Do Consumers Use Them?* Advances in Consumer Research, 28, 129-134.
- Cialdini, R. B. (1993). *Influence: Science and Practice*. New York, NY: Harper Collins.
- Cialdini, R. B., & Trost, M. R. (1998). *Social Influence: Social Norms, Conformity, and Compliance*. In Gilbert, D. T., Fiske, S. T. and Lindzey, G. (Eds.). *The Handbook of Social Psychology* (151-192). New York, US: McGraw-Hill.
- Costa, D. L., & Kahn, M. E. (2013). *Energy Conservation "Nudges" and Environmentalist Ideology: Evidence From a Randomized Residential Electricity Field Experiment*. Journal of the European Economic Association, 11(3), 680-702.
- Dolan, P., Hallsworth, M., Halpern, D., King, D., Metcalfe, R. & Vlaev, I. (2012). *Influencing Behavior: The Mindspace Way*. Journal of Economic Psychology (33:1), 264-277.
- Erdoğan, M & Koç, E. (2021). *Dijital Dürtmenin Kullanım Alanları ve Faydası*. Sözel bildiri. Cukurova 7 Th International Scientific Researches Conference, Adana, Turkey.
- Evans, J. S. B. (2006). *The Heuristic-Analytic Theory of Reasoning: Extension and Evaluation*. Psychonomic Bulletin & Review, 13(3), 378-395.
- Fogg, B. J. (2002). *Persuasive Technology: Using Computers to Change What We Think and Do*. Ubiquity, 2002(December), 2.
- Fogg, B. J., & Iizawa, D. (2008, June). *Online Persuasion in Facebook and Mixi: A cross-Cultural Comparison*. In International Conference on Persuasive Technology (pp. 35-46). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Grant, C. (2010). *Chris Grant Blog*. Retrieved November 2010, from <http://chrisgrant.wordpress.com/>
- Gregor, S., & Lee-Archer, B. (2016). *The Digital Nudge in Social Security Administration*. International Social Security Review, 69(3-4), 63-83.
- Güngör, E. (2019). *Davranışsal İktisat Çerçevesinde Özgecilik ve Rasyonalite*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hummel, D., & Maedche, A. (2019). *How Effective is Nudging? A Quantitative Review on the Effect Sizes and Limits of Empirical Nudging Studies*. Journal of Behavioral and Experimental Economics, 80, 47-58.
- Johnson, E. J., & Goldstein, D. (2003). *Do Defaults Save Lives?*
- Johnson, E. J., Shu, S. B., Dellaert, B. G. C., Fox, C., Goldstein, D. G., Haubl, G., Larrick, R. P., Payne, J. W., Peters, E., Schkade, D., Wansink, B., & Weber, E. U. (2012). *Beyond Nudges: Tools of a Choice Architecture*. Marketing Letters, 2(23), 487-504.
- Koç, E & Erdoğan, M. (2021). *Özgeciliğim Toplum Refahının Arttırılmasında Kullanılması*. Asena Gizem Yiğit & Mehmet Yiğit (Ed.), İktisadi Konulara Davranışsal Yaklaşım (s. 241-269). Ankara: Gazi Yayınevi.
- Koch, O. F., & Benlian, A. (2016). *The Effect of Free Sampling Strategies on Freemium Conversion Rates*, Electronic Markets, 27(1), 67-76.

- Melton, A. (2020). *Sleep and Digital Altruism: Are Good Sleepers, Good Doers?* (Doctoral dissertation).
- Meske, C., & Amojó, I. (2020). *Status Quo, Critical Reflection, and the Road Ahead of Digital Nudging in Information Systems Research: A Discussion with Markus Weinmann and Alexey Voinov*. Communications of the Association for Information Systems, 46, 402–420.
- Michie, S., Richardson, M., Johnston, M., Abraham, C., Francis, J., Hardeman, W., & Wood, C. E. (2013). *The behavior change technique taxonomy (v1) of 93 hierarchically clustered techniques: building an international consensus for the reporting of behavior change interventions*. Annals of behavioral medicine, 46(1), 81–95.
- Mirsch, T., Lehrer, C., & Jung, R. (2017). *Digital Nudging: Altering User Behavior in Digital Environments*. Proceedings Der 13. Internationalen Tagung Wirtschaftsinformatik (WI 2017), 634–648.
- Östervall, L. W. (2017). *Nudging To Prudence? The Effect Of Reminders On Antibiotics Prescriptions*. Journal of Economic Behavior & Organization, 135, 39–52.
- Özdemir, S. (2019). *Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Davranışsal İçgörü*. Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, (34), 247–274.
- Özdemir, Ş. (2020). *Digital Nudges and Dark Patterns: The Angels and the Archfiends of Digital Communication*. Digital Scholarship in the Humanities, 35(2), 417–428.
- Paunov, Y., Wanke, M., & Vogel, T. (2020). *Combining Defaults and Transparency Information to Increase Policy Compliance*. Social Psychology.
- Schaer, A., & Stanoevska-Slabeva, K. (2019). *Application of digital nudging in customer journeys – A systematic literature review*. Proceedings of the 25th Americas Conference on Information Systems (AMCIS 2019), 1–10.
- Schneider, C., Weinmann, M., & vom Brocke, J. (2018). *Digital nudging: Guiding Online User Choices Through Interface Design*. Communications of the ACM, 61(7), 67–73.
- Sendhil, M., & Richard T. (2004). *Behavioral Economics*. International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences. 1094–1100.
- Sobolev, M. (2021). *Digital Nudging: Using Technology to Nudge for Good*. Available at SSRN 3889831.
- Sunstein, C. R. (2014). *Nudging: A Very Short Guide*. Journal of Consumer Policy 37(4), 583–588
- Thaler, R. H. & Sunstein, C. R. (2008). *Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness*. Yale University Press: New Haven, CT, 293.
- Thaler, R., & Sunstein, C. (2008). *Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth And Happiness*. London: Yale University Press.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1975). *Judgment Under Uncertainty: Heuristics and Biases*. Springer.
- Wallace, P. (2001). *The Psychology of the Internet*. Cambridge: Cambridge University
- Weinmann, M., Schneider, C., & Vom Brocke, J. (2016). *Digital nudging*. Business & Information Systems Engineering, 58(6), 433–436.
- Http-1: <https://evrimagaci.org/durtme-teorisi-kucuk-durtmeler-insanlarin-secimlerini-onemli-de-recede-nasil-etkileyebiliyor-10913> (Erişim Tarihi: 30.10.2021).
- Http-2: <https://www.gazetemizmir.com/izmir-metrosu-zayiflatiyor/21948/> (Erişim Tarihi: 31.10.2021).
- Http-3: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.10.2021).

BÖLÜM 2

ENDÜSTRİ ÇALIŞANLARIN İŞ'E İLİŞKİN YAŞAM KALİTE ALGILARININ İŞ TATMİNLERİNE ETKİSİ¹

Hüriyet BİLGE²

GİRİŞ

Endüstriyel refah hareketlerinin ilk ortaya çıkmasındaki en önemli sebep işçi ve yönetici sınıflandakiler arasındaki iletişimsizlik ve işçilerin bu durumdan fazlası ile yakınmasıydı. Endüstri devrim sonrasında işletmeler üretim hacmini arttırmakta, bu da beraberinde işgücünün artmasına sebep olmaktaydı. İşçilerin örgütlenme bilinci, sayılarının artması ile doğru orantılı olarak artmış, bu süreç işverenleri zor bir duruma düşürmüştü. Hükümetler sanayi çalışanlarının refahı ve özlük hakları üzerine yapmış oldukları düzenlemeler ile işletmeleri bir nevi tehdit ederek zorunlu olarak harekete geçmelerine sebep olmuştur (Zastrow, 2009: 372). Mayo, 1960 yılında dış çevrenin çalışanların performansını nasıl etkilediğine ilişkin çalışmasında “Çalışma Yaşamının Kalitesi” terimini ilk kullananlar arasındaydı (Easton ve Van Laar, 2018: 8-10). Takip eden dönemlerde Japon yönetim biçimleri iş yaşam kalitesi (İYK) sürecine önemli oranda katkı sağlamışlardır. Bu bağlamda son yıllarda, organizasyonlarda iş yaşam kalitesine (İYK) artan bir vurgu yapılmaktadır.

İş yaşam kalitesi (İYK) neden önemlidir? Mutlu bir çalışanın üretken bir çalışan olduğunu gösteren bazı kanıtlar vardır; mutlu bir çalışan kendini adanmış ve sadık bir çalışandır (den akt. Sirgy, 2001; Greenhaus vd., 1987). Daha önceleri bir işte çalışmış/çalışmakta olan herkes, İYK'nin kişinin günlük yaşamında ne kadar önemli bir rol oynadığını bilmesi mümkündür. Çoğunlukla, gerekli olan, işe devam saatlerinin ötesinde bile iş, kişinin düşüncelerini meşgul eder, kişinin günlük programını belirler, kişinin sosyal kimliğine katkıda bulunur ve hatta bazı durumlarda kişinin bir aileye sahip olup olmama konusunda kararını bile etkileyebilir (Martel ve Dupuis, 2006: 333-334). İYK, çalışanın tutum ve davranışlarında belirleyici bir rol oynayabilmesi nedeniyle sosyal yaşamını da etkileyebilecek

¹ Çalışma, 8. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi 2021 sözlü ve özet bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğr. Üyesi Manisa Celal Bayar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Finans ve Bankacılık Bölümü, hurriyet.bilge@gmail.com

kaç ifade şöyledir: “Her şey düşünüldüğünde, son zamanlarda kendimi epey mutlu hissediyorum; çalışma koşullarım tatmin edicidir” şeklinde olduğu, MOSB’da çalışanların kendilerini iş ve iş dışında mutlu olduklarını ve işlerinden tatmin sağladıkları görülmektedir.

İş ve Kariyer Tatmini (İKT) boyutu ile İT boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ve İKT İT boyutuna etki edebilmektedir. MOSB çalışanları işi için belirli hedefleri olduğunu ve bu hedefleri gerçekleştirebilmek için yöneticisinin onu desteklediğini ve bunların onlarda iş tatmini sağladığını anlaşılmaktadır.

Bu çalışmayla, iş yerlerinde stresin ve kontrolün çalışanlarda iş tatminini engelleyici bir etkiye sahip olduğu doğrulanamamıştır. Bu bağlamda, farklı zamanlarda ve farklı bölgelerde başka çalışmalar yapılarak stresin iş tatminine etkisi araştırılabilir ve literatüre katkı yapılabilir. Çalışmayla elde edilen en önemli bulgu, çalışanların genel iyilik halleri üst seviyede olduğunda ve kariyer hedeflerini düşünebilmeleri ve destek almaları halinde, işletme yönetimleri bu yönde strateji geliştirmeleri, çalışanların iş tatminlerinin yüksek olacağının görülebilmesi sonucu literatüre önemli bir katkı sağlayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- Aziri, B. (2011). Job satisfaction: a literature review. *Management Research & Practice*, 3(4), 77-86.
- Dawis, R. V. (2004). Job satisfaction. psycnet.apa.org
- Demir, M. (2011). İşgörenlerin çalışma gidişatlarının işinden kalma ve işe devam ile işe yaramazlık. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 11 (3), 453-464.
- Duyan, E. C., Aytaç, S., Akyıldız, N., & Van Laar, D. (2013). Measuring work related quality of life and affective well-being in Turkey. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(1), 105-105.
- Easton, S., ve Van Laar, D. (2018). User manual for the Work-Related Quality of Life (WRQoL) Scale: a measure of quality of working life. University of Portsmouth.
- Hayta, B. A., (2007). Çalışma Ortamı Koşullarının İşletme Verimliliği Üzerine Etkisi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 21-41.
- Krueger, P., Brazil, K., Lohfeld, L., Edward, H. G., Lewis, D., ve Tjam, E. (2002). Organization specific predictors of job satisfaction: findings from a Canadian multi-site quality of work life cross-sectional survey. *BMC Health Services Research*, 2(1), 1-8.
- Lawley, DN ve Maxwell, AE (1962). İstatistiksel bir yöntem olarak faktör analizi. *Kraliyet İstatistik Kurumu Dergisi*. D Serisi (İstatistikçi) , 12 (3), 209-229.
- Lee, D. J., Singhapakdi, A., ve Sirgy, M. J. (2007). Further validation of a need-based quality-of-work-life (QWL) measure: Evidence from marketing practitioners. *Applied Research in Quality of life*, 2(4), 273-287.
- Loscocco, K. A., ve Roschelle, A. R. (1991). Influences on the quality of work and nonwork life: Two decades in review. *Journal of vocational behavior*, 39(2), 182-225.
- Luthans F. (1995). *Organizational Behaviour* (7. Baskı). McGraw Hill New York.
- Martel, J. P., ve Dupuis, G. (2006). Quality of work life: Theoretical and methodological problems, and presentation of a new model and measuring instrument. *Social indicators research*, 77(2), 333-368.
- Ören, D. ve Yüksel, H. (2012). Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı. *Hak İş Uluslararası Emek ve*

Toplum Dergisi, 1(1), 34-59.

Sirgy, M. J., Efraty, D., Siegel, P., ve Lee, D. J. (2001). A new measure of quality of work life (QWL) based on need satisfaction and spillover theories. *Social indicators research*, 55(3), 241-302.

Spector, P. (1985). Measurement of human service staff satisfaction: Development of job satisfaction survey. *American Journal of Community Psychology*, 13, s. 693-713

Şimşek Ş. , Akgemci T. ve Çelik A, (2001). Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış. Nobel Yayın Dağıtım , Ankara

Tabatabai, H.A (1980). A Comparative study of job satisfaction and internal-external locus of control in private and public orgnaizations. Unpublished dissertation , United States International University , San Diego.

Tepeci, M. ve Bartlett, B.A.L., (2002). “ The Hospitality Industry Culture Profile: A Measure of Individual Values, Organizational Culture, and Person–Organization Fit as Predictors of Job Satisfaction and Behavioral Intentions”, *Hospitality Management* 21, 151–170.

Van Laar, D. L., Edwards, J. A. ve Easton, S. (2007). The Work-Related Quality of Life (QoWL) scale for Healthcare Workers. *Journal of Advanced Nursing*. 60(3), 325–333.

Villard, J. A.(2004). Determining the relationship between job satisfaction of county extension unit employees and the level of emotional intelligence of extension county, Dissertation thesis

Vroom, V.H. (1964). *Work and motivation*. New York: John Wiley & Sons

YILMAZ, V. ve ŞEN, H., (2013). “Examination of the Effect of Job Satisfaction on Burnout of University Teaching Staff with Structural Equation Model”, *Arts, Social Sciences*, 73-83.

Zastrow, C. (2009). *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People*. PrePress: Belmont, CA.

BÖLÜM 3

SOSYAL DEVLETİN DÜŞÜNSEL TEMELLERİ VE DÖNÜŞÜM: SOSYAL BÜTÇE

Özgür Emre KOÇ¹
Damla İŞİTİR²

GİRİŞ

Devlet kavramına ilişkin birçok düşünürün bu konuda farklı tanımları vardır. Genel anlam itibarıyla devlet, bir toprak bütünü üzerinde bulunan insan topluluğudur. Devlet kavramına felsefi açıdan Platon, Hobbes, Aristoteles ve Rousseau farklı tanımlamalar ve düşünceler ortaya koymuştur. Genel düşünce, devlet kavramından söz edebilmek ve devlet kavramının niteliğinden bahsedebilmek için öncelikle yöneten ve yönetilen kavramlarından söz etmek gerekmektedir. Bu yöneten ve yönetilen bireylerin hükmediş ve söz geçirmelerine göre değil de ancak bir topluluk tarafından kabul görmüş bir iktidar ile mümkün olabilmektedir.

Devlet kavramından sosyal devlet anlayışına varana dek geçen süreçte Merkantilistler, Fizyokratlar, Klasik Liberaller ve Keynesyen görüş kapsamında devlet olgusundan bahsedilmiştir.

Sosyal devlet ilkesinin çıkış amacı, toplumsal düzenin sağlanması ve korunmasıdır. Dünyada yaşanan ekonomik krizler sosyal devlet kavramının uygulanmasını oldukça zorlaştırmıştır. Sosyal devletin amacı, bireylere yaşanabilir bir düzeyde asgari bir düzeni sağlayarak sosyal adalet ve güvenliği sağlayacak bir devlet yapısı oluşturmaktır. Sosyal devlet anlayışı ile bireylerin refahları maksimum noktaya çıkarılması hedeflenmiştir. Sosyal devlet anlayışında sunulan güvenlik hizmeti ile, bireylerin gelecek kaygıları en aza indirilmekte ve bireyler geleceğe ve geleceğe umutla bakabilmekte, kendi maddi ve manevi varlığını koruyup kendinden sonraki nesline yarar sağlayacağını düşünerek huzur içinde yaşamaktadır.

Sosyal bütçe, genel bütçeleme sisteminin içerisinde yer alan sosyal harcamalar ve bu harcamaların finansmanında kullanılmak amacıyla oluşturulmuştur. Merkezi bütçe içinde hazırlanır ve genel bütçeden bağımsız bir bütçeleme sistemi vardır. Yoksullukla mücadele etmek, gelir dağılımında adaleti sağlamak ve istihdamı

¹ Doç Dr. Hitit Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, oemrekoc@hitit.edu.tr

² Bilim Uzmanı, Hitit Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, damlauzgunn@gmail.com.

harcamaların finansmanı için sosyal bütçe oluşturulmuştur. Sosyal bütçe ile gelir dağılımında adaletin sağlanmasıyla yapılacak yardımlardan kimse dışlanmadan yararlanmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri milli gelirleri içerisinde bir kısmının sosyal kamu harcamalarına ayrılmasıyla toplumsal refah düzeyi o oranda artırılmaktadır. Yapılan sosyal kamu harcamaları bireyden ziyade tüm toplum fertlerini ilgilendirmektedir. Türkiye’de yapılan sosyal harcamalara bakıldığında oldukça fazla olduğu göze çarpmaktadır. Kamu gelirlerinden yararlanılarak sosyal adaleti ve sosyal refahı sağlamak amacıyla sosyal yardımlar yapılmaktadır. Türkiye’de sosyal harcamalar belirlenirken, kamu harcamalarının fonksiyonel sınıflandırılmasından faydalanılmaktadır. Sosyal refahın sağlanabilmesi için devlet tarafından sunulan sosyal harcamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Refah artışını sağlayacak olan hizmetler, sağlık, eğitim, güvenlik, adalet gibi alanlara yapılan harcamalar sosyal bütçe kaynaklarından finanse edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Arslan, H. (2013) “John Locke’un Siyaset Felsefesinin Temelleri Üzerine Bir Deneme”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:17.
- Aslaner, A. (2008). Sosyal Yardımlaşmanın Modern Şekilleri (Bursa).
- Avineri, S. (1994). Hegel’s Theoroy of The Modern State. New York: The Cambridge Universty Press.
- Avineri, S. (2014). Hegel Üzerine Yorumlar I. (Çev: Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınları
- Bayraktar, C. “Keynes ve Refah Devleti”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, s:247-261. Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.2012.
- Bulut, N. Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri ve Çağdaş Sosyal Devlet Anlayışı, <http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/>, 29.10.2021. (Sosyal Devletin Düşünsel Temelleri)
- Cichon, M., Hagemeyer, K., & Scholz, W. (2001). Social budgeting in transition economies. International Social Security Review, 54(2-3).
- Çiçek, Ş.E., Dikmen, S. (2016), “Sosyal Bütçeleme Örneği Olarak Çocuk Dostu Bütçe”, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 12, Yıl 12, Sayı 2, 131-147.
- Çilingir, L. (2019). “Locke’un Toplum Sözleşmesi Kuramı”. Temaşa Felsefe Dergisi, Sayı 11, 31-43.
- Deles, P., Mendoza, R. U. ve Vergara, G.(2010), “Social budgeting initiatives and innovations: Insights using a public finance lens”, Fordham University Publications, New York.
- Demir, İ.C. (2014), Kamu Maliyesi, Limit Yayınları, Afyon.
- Doğan, C. (2008), “Klasik Liberalizmden Neoliberalizme Devletin Rolü Sorunsalı”, Sosyoloji Notları, Eylül-Ekim-Kasım.
- Durdu, Z. (2009), “Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE) Bahar, Sayı 22, 37-50.
- Ersöz, H. (2000), “Sosyal Politika Açısından Yerel Yönetimler: İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İÜ SBE.
- Gümüş, A. Devlet Müdahalesi ve Piyasalaşma Kısacında Refah Devleti: Türkiye’de Sosyal Güvenlik Reformu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Gümüş, T. (2010). Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü. İstanbul: 12 Levha Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (1998). Hukuk Felsefesinin Temel Prensipleri. (Çev. Cenap Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (2007). Dünya Tarihi Felsefesi. (Der. D. Özlem – G. Ateşoğlu). (Tarih Felsefesi kitabından), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

- Kayabalı, İ. Arslanoğlu, C. Türk Kültürü, Kara Kuvvetleri Sayısı, Yıl: 71, Ağustos-Ekim 1973.
- Koç, N. (2017), "Katılımcı Bütçe Anlayışının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi – Yıl 10, Sayı 1, Haziran, 443 – 470.
- Koç, N. (2018), "Refah Devleti Kapsamında OECD Ülkelerindeki Sağlık Harcamalarının Analiz", edt. Koç, Ö:E., Türkiye’de Sağlık Harcamaları ve Özel Kesim Uygulamaları, Ekin Yayınevi, Bursa, 121-142.
- Moynihan, Donald (2007). Citizen Participation in Budgeting: Prospect for Developing Countries. (Der. Anwar Shah), Public Sector Governance and Accountability Series Participatory Budgeting, The World Bank, Washington, D.C.
- Okandan, R. (1976). Umumi Amme Hukuku Devletin Doğuşu, Pozitif ve Teorik Gelişmesi, Unsurları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları. Okutan Yayınları.
- Özbek, N. (2002), "Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Sosyal Devlet", Toplum ve Bilim, 2002 Bahar, 92: 7-33.
- Özdemir, S. (2004), "Kâr Gütmeyen Kuruluşlar (KGK) ve Sosyal Refah’ın Sağlanmasında Artan Rolü", Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı: 48, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını.
- Öztürk, N. (2006), "Ekonomide Devletin Değişen Rolü", Amme İdaresi Dergisi, C.39,S.1, Mart, 17.38.
- Pampel, F. C. ve Williamson, J. B. (1988). Welfare Spending in Advanced Industrial Democracies, 1950-1980. The American Journal of Sociology.
- Polanyi, K. (1944/2014), Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri. [Çeviri: Ayşe Buğra] İstanbul: İletişim.
- Popper, Karl R. (1945/2013), Açık Toplum ve Düşmanları [Çeviri: M. T. Rızatepe], Ankara: Liberte Yayınları (3. Baskı).
- Sallan G. Songül A. (2006). Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Savaşım Politikaları İçindeki Yeri (Eskişehir Örneği). Yüksek Lisans Tezi.
- Savaş, V. F. İktisadın Tarihi, Liberal Düşünce Topluluğu, Avcıol Matbaacılık, İstanbul, 1997.
- Senemoğlu, O. (2016). "Machiavelli’den Hobbes’a Rönesans Dönemi Siyaset Teorisinde İnsan Doğası ve Toplum Anlayışı". İnsan&İnsan, 3(8), 77-100.
- Şenkal, A. (2005), Küreselleşme Çağında Sosyal Politika, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Wampler, B. (2007), "A Guide to Participatory Budgeting", in: Participatory Budgeting, ed. A. Shah, Washington, D.C.: The World Bank, 21-54
- Yılmaz, S. (2006). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Muhafazakarlık Kısacığında Refah Devleti. Ankara: Ebabil Yayıncılık.
- Zabunoğlu, Yahya K., Bir Hukuk ve Siyasal Bilim Problemi olarak Devlet Kudretinin Sınırlanması, Ajans-Türk Matbaası, Ankara 1963.
- Zabunoğlu, Yahya K. (1973) Kamu Hukukuna Giriş, Ankara.

BÖLÜM 4

25-34 YAŞ GRUBUNDAKİ KADINLARIN İLK EVLENME DAVRANIŞININ MEKÂNSAL BAĞIMLILIĞI

Özlem DÜNDAR¹

GİRİŞ

Sanayileşme sonrasında özellikle kentsel alanlarda geleneksel ailenin bazı işlevlerinde değişiklik olmuştur. Geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçilmesiyle yaşlı ve hasta bakımında huzurevleri etkin olmaya başlamıştır. Ailede çocuk sayısı azalmaya başlamış, çocukların özellikle meslek edinmesine yönelik eğitimi, eğitim kurumlarına bırakılmıştır. Ekonomik yönden aile ihtiyaçlarını, üreterek karşılamaktan ziyade ihtiyacı olan malları satın alarak karşılamaya, bu durumda aile sadece tüketim birimi olma işlevine sahip olmaya başlamıştır. Ailede sadece erkeğin çalışması ihtiyaçları karşılamakta yeterli olmayınca kadın çalışma yaşamına katılmıştır. Böylece ailede gelir elde etme ve harcama işlevi aile reisi olarak sadece erkeğe kalmamıştır. Kadının eğitim de seviyesi artış göstermiştir. Böylece evlilikte kadının rolü değişim göstermiştir. Kadının eğitim seviyesi ile istihdamındaki artışın etkisiyle evlilikte erkek egemenliği azalmış, kadın evlilikte daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır. Sosyolojideki kuramlardan yapısalci kuramda geleneksel aile işlevlerinde değişim olduğu vurgulanmıştır. Sembolik etkileşimci kuramda zamanla evliliğin anlamında (evlilikte görev ve sorumluluk düşüncesi yerine duyguların hakim olduğu) değişim olduğu ileri sürülmüştür. Çatışma kuramında erkek egemenliğini, kadınların eğitim seviyesi ve istihdamı arttıkça reddettikleri öne sürülmüştür. Bu değişimlerin sonucunda kadın ve erkeklerin ilk evlenme yaşında ilerleme görülmüş, bu ilerlemenin her geçen gün artması toplumun en önemli unsurlarından biri olan ailenin kurulmasını engelleme tehlikesi ortaya çıkmıştır. Stone (1977: 46) ilk evlenme yaşının dikkate değer bir konu olduğunu, ailede çocuğun geç evlenmesi ya da hiç evlenmemesinin ekonomik koşullara bağlı olduğunu belirtmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ikinci düzey İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (-İBBS2-26 alt bölge) verileri incelendiğinde özellikle 25 – 34 yaş grubundaki kadın ve erkeklerde ilk evlenme sayılarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bu çalışmada evlilikte özellikle

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, ozlemdundar@hitit.edu.tr

çocukların eğitimi, meslek edinmeleri ve böylece toplumda statü ve değer kazanmalarıyla toplumsal refah ve gelişmenin gelecek nesiller için sağlanması açısından temel oluşturmaktadır. Bu nedenle evliliklerin ertelenmemesinin yanı sıra doğru kararlar verilerek sürekli olması da önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Anselin, L. (2001). Spatial econometrics. In B. H. Baltagi (Ed.), *A companion to theoretical econometrics* (pp. 311-329). USA: Blackwell publishing.
- Anselin, L. & Bera, A. K. (1998). Spatial dependence in linear regression models with an introduction to spatial econometrics. In A. Ullah & D. E. A. Giles (Ed.), *Handbook of applied economic statistics* (pp. 237-289). New York: Marcel Dekker.
- Booth, A. & Edwards, J. N. (1985). Age at marriage and marital instability. *Journal of Marriage and Family*, 47(1), 67-75.
- Carmichael, S. (2011). Marriage and power: Age at first marriage and spousal age gap in lesser developed countries. *The History of the Family*, 16(4), 416-436. Doi:10.1016/j.hisfam.2011.08.002.
- Dillon, M. (2014). *Introduction to sociological theory theorists, concepts and their applicability to the twenty-first century* (Second Edition). United Kingdom: John Wiley & Sons, Ltd.
- Elhorst, P. J. (2003). Specification and estimation of spatial panel data models. *International Regional Science Review*, 26(3), 244-268.
- Eralp, A. & Gökmen, Ş. (2020). Ortalama Evlilik Yaşının Yükselmesini Etkileyen Faktörler ve Cinsiyete Göre Farklılıklar. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 395-412.
- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R. P., & Carr, D. (2018). *Introduction to sociology*. New York: W.W. Norton & Company.
- Gökalp, Z. (1980). *Makaleler 1X*. (Şevket Beysanoğlu, Haz.) Kültür Bakanlığı Yayınları: 359: İstanbul.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.
- Hammond, R. J. (2010). *Sociology of the family*. R. J. Hamond & P. Cheney (Ed.), Smashwords Edition, (31.10.2021 tarihinde http://pinxit.com/iframe-6/page108/downloads_4/files/Sociology-of-the-family.pdf.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Henslin, J. M. (2017). *Sociology a down-to-earth approach* (Thirteenth Edition). Boston: Pearson Education.
- Imron, A., Habibah, S. M. & Aziz, U. K. (2020). Determinant Age At First Marriage Among Women in East Java. *Jurnal Biometrika dan Kependudukan*, 9(2), 104-111. Doi: 10.20473/jbk.v9i2.2020.104-111.
- Jones, G. W. & Gubhaju, B. (2009) Factors influencing changes in mean age at first marriage and proportions never marrying in the lowfertility countries of east and southeast Asia. *Asian Population Studies*, 5(3), 237-265. Doi: 10.1080/17441730903351487.
- Marshall, G. (1994). *The concise Oxford dictionary of sociology*. New York: Oxford University Press.
- Ono, H. (2003). Women's economic standing, marriage timing and cross-national contexts of gender. *Journal of Marriage and Family*, 65(2), 275-286.
- Ord, J. K. (1975). Estimation methods for models of spatial interaction. *Journal of The American Statistical Association*, 70(349), 120-126. Doi: <https://doi.org/10.2307/2285387>.
- Retherford, R. D., Ogawa, N. & Matsukura, R. (2001). Late marriage and less marriage in Japan. *Population and Development Review*, 27(1), 65-102.
- Saardchom, N. & Lemaire, J. (2005). Causes of increasing ages at marriage: An international regression study. *Marriage & Family Review*, 37(3), 73-97. Doi: 0.1300/J002v37n03_05.
- Schaefer R. T. (2016). *Sociology a brief introduction* (Twelfth edition). New York: Mc Graw Hill Education.
- Stone, L. (1977). *The family, sex and the marriage in England 1500-1800*. New York: Harper&Row Publishers.

- Tezcan, S. & Coşkun, Y. (2004). Türkiye’de 20. yüzyılın son çeyreğinde kadınlarda ilk evlenme yaşı değişimi ve günümüz evlilik özellikleri. *Turkish Journal of Population Studies*, 26, 15-34.
- Tobler, W. R. (1970). Computer movie simulating urban growth in the detroit region. *Economic Geography*, 46, 234-240.
- Wallace, R. A. & Wolf, A. (1995). *Contemporary sociological theory: continuing the classical tradition* (Fourth Edition). New Jersey: Prentice Hall.

BÖLÜM 5

TÜRKİYE’DE DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİ VE SORUNLARI

Ayşe ARMAĞAN¹
Merve Tuba RÜZGAR²
Ramazan ARMAĞAN³

GİRİŞ

Dijital hizmet sektöründe faaliyette bulunan çokuluslu şirketler teknolojik alanda ilerlemelerle birlikte önemli kazançlar elde ederek küresel çaptaki etki alanlarını genişletmişlerdir. Söz konusu bu şirketler genellikle fiziki varlıklarının bile bulunmadığı ülkelerde ticari faaliyet yapabilmektedir. Bu durum ülkelerin vergi uygulamaları ve politikaları üzerinde yeni düzenlemeler yapmalarını zorunlu kılmaktadır. Özellikle AB (Avrupa Birliği) ve OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development – Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) dijital hizmetlerin vergilendirilmesine yönelik çalışmalarda bulunmuş olsalar da küresel çapta bir birlik henüz sağlanamamıştır. Bu nedenle bazı ülkeler dijital hizmetlerin vergilendirilmesine yönelik tek taraflı politikalar uygulamaya başlamıştır. Örneğin, ABD Ticaret Temsilciliği tarafından verginin ayrımcı niteliği hakkında soruşturma başlatılmış olsa da Fransa %3 oranında dijital hizmet vergisini uygulamaya koymuştur (Karabulut, 2020, s. 264). Fransa dışında İtalya (%3), İspanya (%3), İngiltere (%2), Avusturya (%5) farklı oranlarda olmak üzere dijital hizmet vergisini uygulamaya başlamıştır.

Dünyada yaşanan gelişmelere bağlı olarak Türkiye de dijital hizmetlerin vergilendirilmesi noktasında çalışmalara başlamıştır. Bu kapsamda Türkiye, 19.12.2018 tarihli ve 30630 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 476 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile birlikte internet ortamında verilen reklam hizmetlerine ilişkin olarak, bu hizmeti verenlere ya da internet ortamında reklam hizmeti verilmesine aracılık edenlere yönelik vergi kesintisi yapılacağını hüküm altına almıştır. Ayrıca 5.12.2019 tarih ve 7194 sayılı Türkiye’de Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlar-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Maliye Bölümü Mali Hukuk AD. Manisa, ayse.armagan@cbu.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye AD. 181102003@ogr.cbu.edu.tr

³ Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi Maliye Bölümü Mali Hukuk AD. Öğretim Üyesi, Isparta, ramazanarmagan@sdu.edu.tr

KAYNAKLAR

- Akçura, A. (2021). Dijital Hizmet Vergisi... Ülkeler Nasıl Uyguluyor... ABD Nasıl Değerlendiriyor?. <https://www.verginet.net/dtt/1/digital-hizmet-vergisi-abd-degerlendirmesi.aspx> adresinden 8 Ağustos 2021 tarihinde elde edildi.
- Akyazı, H., Kalça, A. (2003). Yeni Ekonomi ve İktisat Bilimi. Liberal Düşünce Dergisi, Sayı: 29, 221-242.
- Demirhan, H. (2020). Dijital Hizmet Vergisinin Dünyadaki Uygulamaları ve Türkiye ile Karşılaştırmalı Analizi. The Journal of Social Science, Cilt: 4, Sayı: 7, 2020, 73-86.
- Duran, D. Ş. (2019). "Türkiye'nin Yeni Vergi Mimarisinde Yeni Bir Vergi: Dijital Hizmet Vergisi". Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi 2019 Güz Tam Metin Bildiriler Kitabı. Seyfettin Erdoğan, Durmuş Çağrı Yıldırım, Ayfer Gedikli (Ed), İstanbul, 666-682.
- Durdu, M. (2020). Avrupa Birliği'nde Dijital Hizmet Vergisi ve Türkiye Uygulaması. İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt: 78, Sayı: 4, 1959-1988.
- Fırat, M. (2020). Dijital Hizmet Vergisi Üzerine Bir Değerlendirme". Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, 28-33.
- Karabulut, Ş. (2020). Dijital Çağın Mali Yansımaları: Dijital Hizmet Vergisi. Maliye Dergisi, Sayı: 178, 263-288.
- Karadağ, N. C. (2019). İnternet Ortamında Verilen Reklam Hizmetlerinin Vergilendirilmesi. Vergi Raporu Dergisi, Sayı: 236, 74-89.
- OECD, Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting, OECD Publishing, 2013, s. 10, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264202719-en> adresinden 9 Ağustos 2021 tarihinde elde edildi.
- OECD, Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy: Action 1 – 2015 Final Report, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris, 2015, s. 11, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264241046-en> adresinden 7 Ağustos 2021 tarihinde elde edildi.
- OECD, Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy: Action 1 – 2014 Deliverable, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, 2014, s. 84, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264218789-en> adresinden 8 Ağustos 2021 tarihinde elde edildi.
- OECD, Tax Challenges Arising from Digitalisation – Interim Report 2018: Inclusive Framework on BEPS, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris, 2018, s. 12, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264293083-en> adresinden 7 Ağustos 2021 tarihinde elde edildi.
- Özcan, P. M. (2016). Dijital Ekonominin Vergilendirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar: BEPS 1 No'lu Eylem Planı Kapsamında Bir Değerlendirme. Electronic Journal of Vocational Colleges-October/Ekim 2016, 73-82.
- Rathi, Deeksha, Taxing the Digital Economy: My Way or the Highway will not Lead to a Longer-Term Solution, <https://www.europeantax.blog/post/102fko5/taxing-the-digital-economy-my-way-or-the-highway-will-not-lead-to-a-longer-term> adresinden 12 Ağustos 2021 tarihinde elde edildi.
- Rençber, A. (2020). Dijital Hizmet Vergisi İlk İzlenimler, Sorun ve Sorunsallar. Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 376, Cilt: 43, 27-35.
- Şahin, M. (2020). "Türkiye'de ve Dünyada Dijital Hizmetlerin Vergilendirilmesi", Vergi Dünyası, Sayı: 469, 39-48.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. Muhasebat Genel Müdürlüğü, <https://muhasebat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri> adresinden 23 Ekim 2021 tarihinde elde edildi.
- TÜRMÖB. (2019). Dijital Hizmet Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile İlgili (Görüş ve Öneriler). <https://www.turmob.org.tr/haberler/b0f3cbee-97d0-4aa3-84bd-529c6c68a-29a/-dijitalhizmet-vergisi-kanunu-ile-bazi-kanunlarda-ve-375-sayili-kanun-hukmunde-kararnamededegisikl> adresinden 13 Ekim 2021 tarihinde elde edildi.
- Ulun, A. B. (2021). Dijital Ekonomilerin Vergilendirilmesinde OECD Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırılması. Mali Çözüm Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 164, 223-242.

- Ülkü, Y. E. (2020). Türkiye’deki “Dijital Hizmet Vergisi” Önerisinin İncelenmesi”. Vergi Sorunları Dergisi, Sayı. 377, 117-136.
- Yavaşlar, Funda Başaran, Dijital Hizmet Vergisi. Vergi Sorunları Dergisi, Sayı. 377, 2020, S. 19, Ankara.
- Yüce, M., Akbulut, N. (2018). BEPS Eylemi Kapsamında Dijital Ekonominin Vergilendirilmesine İlişkin Alınan Önlemler. Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 68, 105-123.
- Cumhurbaşkanı Kararı. 18.12.2018 Tarihli ve 476 Sayılı Karar. https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/Cumhurbaskani_Karari/476_vuk_ck.pdf adresinden 12 Ağustos 2021 tarihinde elde edildi.
- Dijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 7194, Kabul Tarihi: 5.12.2019, Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 7.12.2019, Sayı: 30971, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuat-No=7194&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden 6 Ağustos 2021 tarihinde elde edildi.

BÖLÜM 6

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI

Ali Rıza GÖKBUNAR¹

Hamza KAHRİMAN²

Ayhan YATBAZ³

GİRİŞ

Kişisel veri kimliği açık veya tespit edilebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi olarak tanımlanabilir. Kişisel veri kullanımı internetin yaygınlaşmasıyla birlikte daha ulaşılabilir hale gelmiştir. Günümüzde gerek sosyal medyada gerek elektronik ticarete gerekse bankacılık işlemlerinde kişisel verilerin kullanımı kaçınılmaz hale gelmiştir. Kişisel verileri alan taraflar öncelikli olarak bu verileri sundukları hizmeti yerine getirmek amacıyla kullanırken çoğu zaman amaç dışı kullanımı hatta gelir sağlamak amacıyla üçüncü taraflara satılması durumu söz konusu olabilmektedir. Kişisel verilerin toplanmasında bankacılık sektörü önemli bir yere sahiptir. Bankalar telefon bankacılığı, internet bankacılığı, mobil bankacılık, ATM vs. birçok yolla kişisel bilgileri toplamaktadır. Telefon bankacılığı, bankalarca oluşturulan çağrı merkezleri vasıtasıyla yürütülen bir bankacılık hizmetidir. Bilhassa internet bankacılığının gelişmesi ve yayılmasından evvel bankalarca müşterilere her an ulaşabilmesinde önemli bir araç olarak hizmet etmiştir (Ersoy 2012, s.483; Erol vd., 2015, s.4). Bankalar kişisel verileri telefon bankacılığı aracılığıyla genellikle bilgileri teyit etmek için kullanmaktadır. Bankacılık sisteminde kişisel verilerin kullanıldığı bir diğer platform ise elektronik ödeme sistemleridir. Elektronik fon transferi (EFT), bankamatik kartı, kredi kartı, debit kartı gibi mal ve hizmet satın alınmasında otomatik bir ödeme aracı görevi gören veya bunların kayıtlara geçirilmesinin temelinde internet olan teknolojiler olarak tanımlanabilen elektronik ödeme sistemleri vasıtasıyla bankalara iletilen talimatlar veya online sistemler vasıtasıyla gerçek ve tüzel kişiler fon transferi ve menkul kıymet transferi gibi işlemleri kolaylıkla yapabilmekte ve bunları transfer edebilmektedir (Özmen, 2012, s.311; Duramaz ve Dündar, 2014, s.25). Bu sistemler aracılığıyla

¹ Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, aliriza.gokbunar@cbu.edu.tr

² Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi, hamzakahriman@yahoo.com

³ Arş. Gör. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, ayhan.yatbaz@cbu.edu.tr

İlgili Kişilerce Yapılan Başvuruların Cevaplanması

Veri sorumlusu banka, ilgili kişilerce yazılı bir şekilde ya da KVKK'nın tespit edeceği diğer yollarla kendisine yöneltilen Kanunun uygulanmasıyla ilgili istekleri, niteliklerine göre en kısa zamanda ve en geç otuz gün içinde ücretsiz talebinde bulunmadan sonuçlandırır. Ancak, işlemin ilave bir maliyet içermesi durumunda, banka KVKK tarafından tespit edilen tarifiedeki ücretleri başvuru sahibinden talep edebilir. KVKK'ca tespit edilen tarife "Veri Sorumlularına Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ"de yer verilmiştir.

Veri sorumlusu sıfatıyla banka kendisine iletilen talebi kabul eder ya da gerekçesini belirtmek şartıyla reddederse ret gerekçesini başvuruda bulunan kişiye yazılı bir şekilde ya da elektronik platformda bildirir. Başvuruda yer alan talebin kabul edilmesi durumunda banka söz konusu talebin gereğini yerine getirir. Başvurunun reddedilmesi bankanın kusurundan kaynaklanması durumundaysa alınan ücret ilgili kişiye geri verilir.

Başvurunun reddi, cevabın yetersiz görülmesi ya da zamanında başvurunun yanıtlanmaması gibi durumlarda; ilgili kişi, bankadan gelen yanıtın tarihinden itibaren otuz ve her hâlükârda başvuru gününden itibaren altmış gün içinde KVKK'ya şikâyet başvurusunda bulunabilir.

KVKK Kararlarının Yerine Getirilmesi

KVKK, şikâyet başvurusu üzerine ya da ihlal iddiasını öğrenmesi halinde resen görev alanına giren konularda yapacağı inceleme neticesinde bir ihlalin olduğunu saptarsa, hukuka aykırılıkların veri sorumlusu olan banka tarafından giderilmesine karar vererek, kararı ilgililere bildirir. Veri sorumlusu olan banka, kararı, tebliğ edildiği tarihinden itibaren gecikmeksizin ve en geç otuz gün içinde yerine getirmekle sorumludur.

KAYNAKLAR

- 6698 sayılı ve 24.3.2016 kabul tarihli Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK). Yayımlandığı R. Gazete Tarih: 7/4/2016, Sayı: 29677.
- Duramaz, S. ve DüNDAR, S. (2014). Elektronik Ödeme Sistemlerinin Karşılaştırılması: Türkiye ve İtalya Örneği. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2014, 7(1), 24-37.
- Erol, İ., Çınar, S. ve Duramaz, S. (2015). Bankaların Yeni Gelir Kaynağı: Elektronik Bankacılık İşlem Ücretleri, Türk Bankacılık Sektöründe Banka Kârlılığı Üzerindeki Etkisi. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2015, Cilt:15, Yıl:15, Sayı:2, 15: 1-21.
- Ersoy, A.E. (2012). "Elektronik Bankacılık", Bankacılık Giriş ve İlkeleri, Ed: Feridun Kaya. İstanbul: Beta Yayınları. 477-483.
- İş Bankası, Kişisel Verilerin İşlenmesi Onay Formu, Bilgilendirme, <https://www.isbank.com.tr/TR/kisisel-verilerin-islenmesi-onay-formu/Sayfalar/kisisel-verilerin-islenmesi-onay-formu.aspx> (Erişim: 8.02.2018).
- İş Bankası, Kişisel Verilerin Korunması ve İşlenmesi Hakkında Bilgilendirme, <https://muze.isbank.com.tr>

com.tr/Sayfalar/kisisel-verilerin-korunmasi.aspx (Erişim: 8.02.2018).

KVKK, <https://kvkk.gov.tr/>

KVKK, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması, <https://www.kvkk.gov.tr/yayinlar/K%-C4%B0%C5%9E%C4%B0SEL%20VER%C4%B0LER%C4%B0N%20KORUNMASI%20KANUNU%20VE%20UYGULAMASI.pdf> (Erişim: 17.11.2021).

Özmen, Şule; (2012), Ağ Ekonomisinde Yeni Ticaret Yolu: e-ticaret, İstanbul Üniversitesi Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

PWC (2016). AB Üye Ülke Uygulamaları Işığında Finans Sektöründe Kişisel Verilerin Korunması Uygulamaları ve Kişisel Verileri Koruma Kanunu.

Ziraat Bankası, Duyurular, Kişisel Verilerin Korunması Aydınlatma Metni, <https://www.ziraat-bank.com.tr/tr/bankamiz/ziraatten-duyurular/duyurular/kisisel-verilerin-korunmasi-hakkin-da-bilgilendirme> (Erişim: 8.02.2018).

BÖLÜM 7

DENETÇİ BAĞIMSIZLIĞI VE DENETİM ÜCRETİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Burcu DOĞAN¹
Cuma ERCAN²

GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyıl başında Amerika’da başlayıp, tüm dünyayı etkisi altına alan muhasebe skandallarından sonra denetime olan inanç kuşulanılır hale gelmiştir. Yaşanan bu skandallar ile birlikte denetim sonuçları ve denetçiler de sorgulanır hale gelmiştir. Amerika başta olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde denetim faaliyetlerinin yapılması ile ilgili olarak yasal düzenlemelere gidilmiştir. Denetimin denetimi için kamu gözetim kurumları kurulmuştur. Denetçinin ve denetim şirketlerinin denetimi için yapılan bu düzenlemelerden, şeffaf, doğru ve güvenilir bilgiye daha sağlıklı ulaşma çabası yatmaktadır.

Bu bağlamda denetçi bağımsızlığı en önemli konuların başında gelmektedir. Denetçi bağımsızlığı ile ilgili olarak atılan adımlar denetçinin baskı altına girmeden şeffaf, güvenilir ve doğru bilgiyi sunması açısından önem arz etmektedir. Bu noktada ülkemizde de kamu gözetim kurumu faaliyette bulunmaktadır. Kurumun faaliyetleri içerisinde dünyadaki gelişmelere paralel olacak şekilde denetçi bağımsızlığı ile ilgili çalışmalar da ivme kazanmıştır. Denetçi bağımsızlığı denilince ilk akla gelenlerden biri de denetim faaliyeti sonucunda alınan denetim ücretidir.

Denetim ücretin müşteri işletme tarafından ödenmesi denetçi bağımsızlığı üzerinde bazı şüpheler uyandırmaktadır. Denetim ücretinin müşteri işletme tarafından ödenmesi ve denetçilerin düşük ücretle müşteri kabulü gibi ücretlendirme ile ilgili konuların denetçi bağımsızlığını zedeleyebileceğine dair araştırma sonuçları vardır (Ercan, 2017: 275). Denetçi bağımsızlığının sağlanmasında denetim ücreti tek başına yeterli olmamakla birlikte, çok önemli bir etkidir.

Bu çalışmada da denetçi bağımsızlığı ile denetim ücreti arasındaki ilişki ele alınarak, denetçinin bağımsızlığının korunması adına ve denetim ücretinin ne olması gerektiği konusunda yetkili organ olan kamu gözetim kurumunun belirledi-

¹ Öğr. Gör. Dr., Adıyaman Üniversitesi, budogan@adiyaman.edu.tr

² Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, cercan27@gmail.com

bir şekilde tüm dünya da yankı uyandırmıştır. Bu skandallar sonucunda denetime olan itimat ciddi bir darbe almıştır. Amerika ve diğer ülkeler denetimin denetimi için kamu olarak gerekli çalışmaları hızlı bir şekilde yürürlüğe koymuştur. Türkiye’de de kamu gözetim kurumu ile denetimin daha sağlıklı, güvenilir, şeffaf ve kaliteli bir şekilde gerçekleşmesi için yasal düzenlemeler yapılmıştır ve yapılamaya devam etmektedir.

Denetimin sağlıklı, baskı altında olmadan gerçekleşebilmesi, denetçinin bağımsız hareket edebilmesi ile mümkündür. Bu çalışmada denetçinin bağımsızlığı için yapılan yasal düzenlemelere yer verilmiştir. Denetçinin bağımsızlığı ilkesi korunabildiği ve yasalarla güçlendirildiği takdirde sunulan denetim raporlarının da ilgi duyan kesimlere doru, şeffaf ve açık bilgi sunması sağlanmış olacaktır.

Denetçi bağımsızlığını tehdit eden birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan birisi de denetim ücretinin müşteri işletme tarafından verilmesidir. Denetim ücretinin müşteri işletme tarafından verilmesini denetçi bağımsızlığını zedeleyebileceğine dair literatürde bazı araştırmalar mevcuttur. Ercan (2017) tarafından yapılan bir araştırmada, YMM’lerin çoğunluğunun bu görüşte olduğu sonucuna varılmıştır. Bundan dolayı denetçinin ekonomik anlamda müşteri işletmeye bağımlı olmaması bağımsızlık ilkesi açısından son derece önemlidir.

Denetim ücretinin denetçi bağımsızlığı üzerindeki bu olumsuz etkisini kaldırmak için farklı yöntemler kullanılabilir. Mesela, denetim ücretinin doğrudan müşteri işletmeden tahsil edilmesi yerine, KGK veya YMM odaları gibi mesleki kuruluşlar tarafından belirlenmesi ve ödenmesi yoluna gidilebilir.

KAYNAKLAR

- Akyüz F., Kestane A. (2020). Yasal Mevzuat Işığında Denetçi Bağımsızlığı. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*. 6, 184-203.
- Allen. William T., Sieger. A. (2002). Threats and Saf eats and Safeguards in the Determination of Ads in the Determination of Auditor Independence. *Washington University Law Review*. Vol 80, Issue 2. Pp.518-543 https://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1332&context=law_lawreview
- Alias. M.G. (2013). Elektronik Ticaretin Bağımsız Denetim Sürecine Etkisi. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Çömlekçi, F. (2004). *Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz*, Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Ercan, C. (2017). “Denetçi Bağımsızlığına Yönelik Tehditler ve Koruma Önlemleri: Yeminli Mali Müşavirler Üzerine Bir Araştırma”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:14 Sayı:2(2017), ss:261-284.
- Güredin. E. (2010). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*, Türkmen Kitapevi, İstanbul.
- Gürbüz, H. (1995). *Muhasebe Denetimi*, 4. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- Haftacı, V. (2016). *Muhasebe Denetimi*, (4. Basım). Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Karahan, M. (2020). Türkiye’de Bağımsız Denetim ve Denetim Kültürünün Tarihsel Gelişim Süreci: Karşılaştırmalı Bir İnceleme, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Yıl, 12(22), 245-259.
- Kaval, H. (2008) *Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri ile Muhasebe Denetimi*, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 3.Baskı, Gazi Kitabevi. Ankara.

- Kell, W.G., Boynton C., & Ziegler R.(1989). *Modern Auditing* (4.Edition). New York: John Wiley and Sons Publication.
- KGK, (2011). 660 sayılı Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Mevzuat/KHK/660%20say%C4%B1%C4%B1%20KHK.pdf>(18.12.2020).
- KGK (2017). *Bağımsız Denetim Standardı 200*, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20200-Site.pdf> (18.12.2020).
- KGK (2012). *Bağımsız Denetim Yönetmeliği*, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Mevzuat/BDY/Guncel%20BDY.pdf>(18.12.2020).
- Kepekçi, C. (2000). *Bağımsız Denetim*, 4.bs., Siyasal Kitabevi, Ankara:
- Kepekçi, C. (2003). *Bağımsız Denetim* (5.bs.), Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- Selimoğlu, S. K., Uzay, Ş. (2014). *Muhasebe Denetimi*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Selimoğlu, S. K., Özbirecikli, M., Uzay, Ş., & Uyar, S. (2015). *Bağımsız Denetim*. TÜRMOB Yayınları,Ankara.
- Selimoğlu, S. K., Özbirecikli, M., Uzay, Ş., Uyar, S. Kurt. G., Alagöz. A., & Yanık. S. (2015). *Bağımsız Denetim*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Türedi, H. (2007). *Denetim*. Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Yılcı, M. (2018). Denetim ve Denetçi Kavramları, Melih Erdoğan(Ed.), *Muhasebe Denetimi* içinde (s.3-21), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3741, Eskişehir.
- Yıldız, B. (2018). Denetim Süreci, Denetim Kanıtları ve Çalışma Kağıtları, Melih Erdoğan (Ed.), *Muhasebe Denetimi* içinde (s. 47-64), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3741, Eskişehir.

BÖLÜM 8

MALİ YÖNETİŞİMİN BAŞARISINDA İÇ DENETİMİN ROLÜ

Erhan ÇELİK¹

GİRİŞ

Ekonomik süreçte meydana gelen daralmalar, kamu harcamalarında ve bütçe açığında artışlara neden olarak mali yapıda bir takım bozulmalara neden olabilmektedir. Bu bağlamda aşırı kamu harcamaları ve açıkları sorununun, maliye politikasının yönetilmesindeki başarısızlığın bir sonucu olduğu varsayımıyla kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasında uygun koordinasyon modelinin tespit edilmesi gerekmektedir. Böyle bir modelin tespiti için, Latin Amerika ülkelerinin yaşamış oldukları krizlerin üzerine John Williamson tarafından “Washington Konsensüsü” adı altında bir takım politika önerileri sunulmuştur.

En önemli politika önerisi mali disiplin olan bu politika önerilerinin, krizde olan veya gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sorunlarını çözmeye yardımcı olacağı öngörülmekteydi. Fakat bu politikaların Türkiye, Meksika ve Arjantin gibi ülkelerin 1990’lı yıllardan itibaren yaşadığı krizler ile 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krize engel olamadığı görülmüştür. Ekonomik istikrarı sağlayamayan ülkelerin IMF ile Stand-By anlaşması talepleri karşısında kendilerinden istenen ekonomi paketinin içinde Washington Konsensüsü önerilerinin de olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye’nin de yaşadığı krizlerin ardından IMF ile yapılan Stand-By anlaşmaları neticesinde uyguladığı istikrar programlarının en temel şartı mali disiplin olmuştur. Bu bağlamda Washington Konsensüsü önerilerinin Türkiye’nin de ekonomi politikalarında önemli bir yerinin olduğu ifade edilebilir (Karakurt, 2011: 32). Mali disiplinin sağlanabilmesi amacıyla Türkiye’de atılan en önemli adım, yeni kamu mali yönetimine dayalı 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun yürürlüğe konulması olmuştur.

Kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması kapsamında mali yönetişimin önemi her geçen gün artmaktadır. İyi bir mali yönetişimin varlığı; sürdürülemez maliye politikalarında değişimi, maliye politikasında istikrarın sağlanmasını, kamu harcamalarının verimliliğinin arttırılmasını ve maliye politikasının

¹ Öğr. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Rektörlük, celik.erhan07@gmail.com

önem arz etmektedir. İç denetime karşı var olan direncin de son yıllarda kırılma eğilimde olduğu ve iç denetimin de dış denetimi destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, Y. (2011). Gün ışığında yönetim açısından Türk kamu yönetiminde açıklık ve şeffaflık sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 235-261.
- Anderson, A. L., Lassen, D. D. & Nielsen, L. H. W. (2010). Fiscal Governance and Electoral Accountability: Evidence from Late Budgets, (in) *Essays in Political Economy: Budgets, Elections and Fiscal Policy*, Chapter 3, 90-125.
- Arslan, N. T. (2010). Yönetimde açıklık ve gizlilik. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 174-195.
- Asare, T. (2009). Internal auditing in public sector: promoting good governance and performance improvement. *International Journal on Governmental Financial Management*, 3(1), 15-27.
- Balcı, A. (2003). Kamu Yönetiminde 'Hesap Verebilirlik' Anlayışı. Asım Balcı & ark.,(Ed.), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar-Sorunlar, Tartışmalar, Çözüm Önerileri, Modeller, Dünya ve Türkiye Yansımaları içinde* (s. 155 – 180). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dziemianowicz, R. (2014). Independent fiscal institutions as a tool of fiscal governance. *Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 9(1), 59-70.
- Ergen, Z. (2012). Yönetimden yönetime: katılımcı bütçeleme modeli. *Maliye Dergisi*, 163, 316-334.
- Eyraud, L., & Wu, T. (2015). Playing by the rules: reforming fiscal governance in Europe. *IMF Working Paper*, 15(67), 1-50.
- Giosi, A., Testarmata, S., Brunelli, S., & Stagliano, B. (2014). The dimensions of fiscal governance as the cornerstone of public finance sustainability: a general framework. *Journal of Budgeting, Accounting and Financial Management*, 26(1), 94-139.
- Kalfa, C. & Ataay, F. (2008). Yönetişim: devlet-toplum ilişkilerinde yeni bir aşama. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 229-240.
- Kaplanoglou, G. & Rapanos, V. T. (2011). Fiscal governance and budgetary outcomes. *Economic Discussion Reports*, 3, 1-48.
- Karakurt, B. (2011). Washington Konsensüsünden küresel mali krize mali disiplin ve Türkiye'deki gelişmeler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(1), 31-53.
- Karakuş, G. (2010). 5018 sayılı Kanun ile Yönetişim İlke ve Esasları Çerçevesinde Kamu Hizmetlerinin Sunumu. Mesleki Yeterlilik Tezi, Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Khan, M., H. (2008). Governance and Development: The Perspective of Growth-Enhancing Governance. In: *Diversity and Complementarity in Development Aid: East Asian Lessons for African Growth*. GRIPS Development Forum/National Graduate Institute for Policy Studies, Tokyo, 107-152.
- Khawaja, S. (2011). *Good Governance and Result Based Monitoring*. Poorab Academy, Islamabad: Pakistan.
- Koç, N. & Saraç, T. B. (2018). Fiscal Rules in Turkey. Özgür Emre Koç & Neslihan Koç (Ed.), *The New Trends and Policies in Public Finance içinde* (s. 59-76). LAP LAMBERT Academic Publishing, ISBN:978-620-2-07402-5.
- Koç, Ö. E. & Coşkun, S. (2018). Kamu Harcamalarında Denetim Süreci. Özgür Emre Koç, Bahadır Bilge Aycan & Uğur Bilgen (Ed.), *Sosyal ve Ekonomik Gelişim Stratejileri içinde* (s. 128-160). LAP LAMBERT Academic Publishing, ISBN:978-613-9-97471-9
- Kooiman, J. (1993). Social-Political Governance: Introduction. Jan Kooiman (Ed.), *Modern Governance: New Government-Society Interactions içinde* (s. 1-8). Londra: Sage Publications.
- Kopits, G. (2011). Independent fiscal institutions: developing good practises. *OECD Journal on Budgeting*, 11(3), 1-18.
- Kovacs, B. & Csuka, G. (2012). The role of independent fiscal institutions in managing the european sovereign debt crisis: the case of the United Kingdom, Germany and Poland. *MPRA Paper*, No. 40354.

- Marchewka-Bartkowiak, K. (2016). Numerical Fiscal Rules – The Experience of Poland. (11/11/2021 tarihinde <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171455171> adresinden ulaşılmıştır).
- Memişoğlu, D. & Durgun, A. (2008). “Public Administration Reforms and Corruption in Turkey”, First International Conference on Management and Economics: “Current Issues in Emerging Economies in Global Perspective” – (ICME 2008), Tirana, Albania, 28-29 March 2008 ces.epoka.edu.al/icme/31.pdf, pp. 423-436.
- OECD (2003). International Budget Practices and Procedures Database. <https://www.oecd.org/gov/budgeting/internationalbudgetpracticesandproceduresdatabase.htm> (Erişim: 10/11/2021).
- Reuter, W.H. (2014). National Numerical Fiscal Rules: Not Complied With, But Still Effective?. https://www.uibk.ac.at/eeecon/downloads/abstracts/empec_ws14_reuter_paper.pdf (Erişim: 7/11/2021).
- Sabuncu, B. (2018). İç denetim anlayışındaki değişiklikler ve gelişmeler. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20 (Özel Sayı), 779-789.
- Sherwood, M. (2015). Medium-term budgetary frameworks in the EU member states. *European Commission Discussion Paper*, 021, 1-40.
- Sözen, S. & Algan, B. (2009). *İyi Yönetişim*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayınları, 28-40.
- Tita, C., Otetea, A. & Banu, I. (2014). The importance of a medium-term budgetary framework in enhancing the sustainability of public finances in Romania. *Procedia Economics and Finance*, 270-274.
- Tuzcu, M. A. (2002). Halka açık şirketlerde kurumsal yönetim anlayışı: İMKB-100 örneği. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- World Bank. (2017). *World Development Report 2017: Governance and The Law*. Washington D.C.: World Bank.
- Zabcı, F. Ç. (2002). Dünya Bankası’nın küresel pazar için yeni stratejisi: yönetim. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 57(3), 151-179.

BÖLÜM 9

ÇİN’İN BİR KUŞAK BİR YOL PROJESİ VE TÜRKİYE’YE MUHTEMEL ETKİLERİ

Batuhan KARABİBER¹

GİRİŞ

Tarihi İpek Yolu doğu ile batı arasındaki irtibatı sağlayan, aralarındaki ticareti geliştiren bir güzergah özelliğini taşımaktaydı. Bölgeler arasındaki ticareti geliştirmenin yanı sıra siyasi ve kültürel olarak da alışverişe olanak vermekteydi. Tarihi İpek Yolu, yıllar boyunca önemini korumuş ve değeri günümüzde tekrar fonksiyon kazanmıştır. 2013 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Xi Jinping’in Endonezya ve Kazakistan görüşmeleri sırasında ‘İpek Yolu Ekonomik Kuşağı’ ve ‘21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu’nun önemlerinden bahsederek Bir Kuşak Bir Yol projesini dile getirmiştir (Durdular, 2016: 79). Bu proje ile birlikte, 2009’da Türkiye ile Çin arasındaki stratejik ortaklıktan sonra her iki ülke için de karşılıklı olarak ekonomik ve ticari ilişkilerini ileri seviyeye taşıma olanağı doğmuştur.

Bir Kuşak Bir Yol ya da Kuşak Yol Projesi, Çin Halk Cumhuriyeti tarafından ortaya konmuş, Avrupa ve Afrika’da geçmişteki İpek Yolu ve Deniz İpek Yolu güzergahında bulunan ülkeler ile Asya ülkeleri arasındaki ekonomik ve ticari iş birliğini desteklemek amacıyla planlanmıştır. Bu proje ile belirlenen ana hedef, proje girişiminin oldukça geniş coğrafi kesimlere yayılması sebebiyle buralarda yer alan ülkelerin kendi aralarındaki ticari ve ekonomik ilişkilerinin daha ileri bir noktaya taşınmasıdır. Ülkeler arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişmesi ülkelere kazanç sağlayacak ve bu ülkelerin birbirlerini desteklemelerini sağlayacaktır.

Projenin, Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı’nın dile getirdiği 5 esası bulunmaktadır. Bunlar; Politikaların eşgüdümü, bağlantı yollarını ve altyapıyı geliştirmek, ülkelerin birbirleriyle olan ticaret ve yatırım olanağını artırmak, serbest ticareti geliştirmek, finansal birlik, ülkeler arası kültürel ve sosyal etkileşimin artırılması olarak açıklanmıştır (Durdular, 2016: 82).

¹ Arş. Gör. İstanbul Aydın Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, batuhankarabiber@aydin.edu.tr

bulunan en büyük sorunlardan biri olarak görülmektedir. Kuşakyol Projesi ile birlikte iki ülke arasındaki toplam ticaret hacminin 50 milyar dolar seviyelerine çıkması planlanmakta ve bu durum mevcut ticaret açığı dengesizliğine çözüm olarak imkân vermektedir.

Lojistik faaliyetler ülkeler arası ticarete hayati önem taşımaktadır. Proje kapsamında güzergahların ve koridorların hızlı bir taşımacılık sistemine göre hazırlanması, alt yapıların geliştirilmesi projenin daha geniş ülke coğrafyalarına yayılmasını sağlayabilecek ve bu sayede ticari faaliyetlerden kazançlı çıkan ülke sayısı artacaktır. Artan ticari faaliyetler refah seviyesini ve ekonomik gelişmeleri de olumlu etkileyecektir.

Projede Türkiye önemli bir konumda bulunmaktadır. Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bulunan Türkiye, Çin'in proje kapsamında koridorlar ile hedeflediği kesintisiz ticaret amacıyla köprü görevi görmektedir. Yakın zamanda tamamlanan alt yapı sistemleri sayesinde önemini daha da artıran Türkiye bulunduğu jeopolitik konum bakımından kritik öneme sahiptir. Avrupa Birliği ve Türkiye arasında yaşanan problemler sebebiyle Türkiye-Çin ilişkileri daha da gelişmiştir. Bu bağlamda Türkiye-Çin arasındaki siyasi sorunlar asgariye indirilmeli ve karşılıklı çıkar ilişkileri gözetilerek gerekli adımlar atılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adıbelli, B. (2016). Osmanlı'dan Günümüze Türk-Çin İlişkileri. IQ Kültür Sanat Yayıncılık: İstanbul.
- Akçay, N. (2017). Turkey – China Relations Within The Concept of the NEW SILK ROAD PROJECT, ANKASAM, 73-96.
- Akdağ, Z. (2019). Türkiye-Çin İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi, Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 40-57.
- Atlı, A. ve Ünay, S. (2014). Küreselleşme Sürecinde Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri, İstanbul: SETA Yayınları.
- Clemens, M. (2015). The Maritime Silk Road and the PLA, A paper for China as a 'Maritime Power' Conference, https://www.cna.org/cna_files/pdf/maritime-silk-road.pdf, (Erişim: 27.01.2021).
- Çakılcı, U. B. (2021). Kuşak-Yol Projesi ve Türkiye Üzerine Etkileri, Fiscoeconomia, 5(1), 87-98.
- Deniz, T. (2016). Yeni Umutların Işığında Tarihi İpek Yolu Coğrafyası, Marmara Coğrafya Dergisi, 34, 195-202.
- Durdular, A. (2016). Çin'in "Kuşak Yol" Projesi ve Türkiye-Çin İlişkilerine Etkisi. T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyonu Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdları. 49(1), 77-97.
- Dreudder, B., Liu, X., Kunaka, C. (2018). Connectivity Along Overland Corridors of the Belt and Road Initiative, A.g.m., 6.
- Filiz, T. (2020). Çin'in Küresel Tek Kuşak Tek Yol Girişiminde Türkiye'nin Konumu Üzerine Bir İnceleme, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), 117-133.
- Güner, B. (2018). OBOR Girişimi'nin Coğrafyası, Marmara Coğrafya Dergisi, 37, 112-123.
- Green BRI. (2021). Countries of the Belt and Road Initiative (BRI), <https://green-bri.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/>, (23.01.2021).
- Hosain, S. H. S. (2019). One Belt One Road Initiative: A Revolution on Regional and Global Deve-

lopment, 119-146.

- IRU. (2017). TIR and The Facilitation of Unimpeded Trade for China, <https://www.iru.org/system/files/ui-be-report-final-en.pdf>, (23.01.2021).
- İkiz, A. (2019). Tek Kuşak Tek Yol Projesi ve Türkiye'ye Olası Etkileri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (72), 1688-1700.
- Karagöl, E. T. (2017). Modern İpek Yolu Projesi, *Seta Perspektif Dergisi*, 174 (1), 2017. https://setav.org/assets/uploads/2017/05/174_Perspektif.pdf
- Koç, Ö. (2020). Tarihi İpek Yolu'nun Yeniden Canlandırılmasının Türkiye-Çin Ticaret Hacmine Olan Katkısının İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nurmuhammedov, N. (2017). China-Pakistan Economic Corridor and Its Geogratagic Importance In Terms Of Belt and Road Initiative, *Afro Euroasian Studies Journal*, 6(1), 34-64.
- Omonkulov, O. (2018). Kuşak ve Yol Projesi Kapsamında Çin-Orta Asya İlişkileri, *Uluslararası Çin'in Yükselişi ve Bir Kuşak Bir Yol Girişimi Sempozyumu*, 25 Kasım 2018, 35-62.
- Statista. (2021). Quarterly gross domestic product (GDP) growth rate in China from 4th quarter 2018 to 4th quarter 2020, <https://www.statista.com/statistics/271769/quarterly-gross-domestic-product-gdp-growth-rate-in-china/>, (23.01.2021).
- Şimşek, M. (2006). Değişen Dünya Koşullarında Çin Halk Cumhuriyeti ve Dış Ticaret Bakımından Türkiye-Çin Arasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26, 1-24.
- Taldybayeva, D. (2019). Çin-Moğolistan-Rusya Ekonomik Koridoru: Tarafların Menfaatleri, *Akhmet Yassawi Üniversitesi, ERI Haftalık Bülten*, 195.
- The World Bank. (2021). GDP (current US\$) – China. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>, (21.10.2021).
- The World Bank. (2021a). Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate) – China, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=CN>, (21.10.2021).
- The World Bank. (2021b). Inflation, consumer prices (annual %) – China, <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=CN&start=2000>, (21.10.2021).
- The World Bank. (2021c). GDP (current US\$) – Turkey, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR>, (21.10.2021).
- Trademap. (2021). Biteteral Trade Between Turkey and China, https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c792%7c%7c156%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%-7c1%7c1%7c1%7c%7c1, (14.10.2021).
- Trademap. (2021a). List of Supplying Markets For a Product Imported by Turkey, https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c792%7c%7c%7c%7cTO-TAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1, (14.10.2021).
- TÜİK. (2020). Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33671>, (23.10.2021).
- TÜİK. (2020a). Tüketici Güven Endeksi, Aralık 2020, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Aralik-2020-37378>, (22.10.2021).
- Yılmaz, S. (2020). Bir Kuşak Bir Yol Projesinin İktisadi Kapasitesi ve Çin Tarafından Uygulanan Borç Diplomasisi, *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 631-647.

BÖLÜM 10

ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME ŞEKİLLERİ

Hatice DUVA¹

Hasibullah MOKHLİS²

Meryem BAYRAM³

GİRİŞ

Küreselleşen ve sınırların ortadan kalktığı yeni dünya düzeninde, küreselleşmenin etkisi ve ekonomilerin daha fazla gelir elde etme arzusuyla birlikte ticari faaliyetlerde bulunan kişiler, ticari faaliyetlerini ülke sınırlarını aşan ve uluslararası arenada varlıklarını devam ettirme eğilimindedir. Ancak uluslararası ticarete belki de en önemli sorunlardan biri tarafların birbirini tanımaması ve çoğu zaman birbirlerine güvenmemeleridir (Al Kılıç, 2010, s. 2). İhtiyaç duyulan mal ve hizmetin belirli bir bedel karşılığında el değiştirmesi ya da mal ve hizmetin kullanıma sunulması ticaret olarak tanımlanır. Uluslararası ticaret ise mal ve hizmetlerin ülkeler arasında dolaşımını ve belirli bir para biriminin de el değiştirmesini ifade eder (Gökgöz, 2015, s. 106). Satılan mallar ve verilen hizmetler karşılığında ihracatçı ülke döviz girişi elde etmekte veya ithalatçı ülke alınan mal ve hizmetler karşılığında döviz çıkışı yapılmaktadır. İhracat ve ithalat göstergeleri arasındaki fark, yani ticaret dengesinin ülke lehine olması ülkelerin ekonomik yapıları açısından önemlidir (Bahçeci, 2018, s. 2-3). Bu aynı zamanda bir ülkenin ekonomik olarak güçlü olduğu anlamına gelir. Tüm bu bilgilere dayanarak ülkeler, dış ticaretlerinde ödemeler dengesini korumak için dış ticaretlerinde önemli kararlar alırlar. Bu kararlar ülkeleri bir dış ticaret rejimi kurmaya yöneltmektedir. Her devletin kendi ekonomik yapısı içinde tanımladığı dış ticaret rejimleri farklıdır. Her ülke farklı işlemlerde ve eş zamanlı olarak uluslararası mal ve hizmetlerin hareketiyle işlem yapar. Bu durum, farklı uygulamalardan kaynaklanan dış ticarete dahil olan taraflar arasında anlaşmazlıklara yol açabilir (Deynekli, 2014, s. 1). Bu itilafların giderilmesi amacıyla Milletlerarası Ticaret Odası tarafından kuralları belirlenmiştir. Tüm bu bilgiler çerçevesinde, anlaşılması gereken, dış ticaret işlemlerinin ithalat ve ihracat yapan ülkeler tarafından bulundukları ülkenin dış ticaret rejimi ile uluslararası kurallara uygun yapılması

¹ Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi

² Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi

³ Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi

KAYNAKLAR

- Açıl, F. (2010). Dış Ticaretin Finansmanı ve Teşviki. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 28-29.
- Ağsakal, A., & Erkan, M. K. (2016). Türkiye’de Dış Ticarete Ödeme Şekilleri ve Faiz Oranları. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 584-589.
- Akbayrak, İ. (2017). Vergiye Uyumlu Mükelleflere Getirilen Vergisel Avantajlar. Mali Çözüm Dergisi, 1-17.
- Aksoy, N. (2017). İhracat Kredi Sigortası Kavramı, Hukukî Niteliği ve Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 57-90.
- Al Kiliç, Ş. (2010). ULUSLARARASI TİCARETTE VESAİK MUKABİLİ ÖDEME. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4-29.
- Alabayır, A., & Muzır, E. (2016). Dış Ticaret İşlemlerinde Ticaret Yapılan Yere Göre Ödeme Şekli Tercihi ve Tercih Nedenlerini Belirlemeye Yönelik Ampirik Bir Çalışma. https://isarder.org/2016/vol.8_issue.3_article016_full_text.pdf (E.T. 3.01.2020).
- Bahçeci, S. (2018). Dış Ticaretin Kolaylaştırılmasında Türkiye’nin Görünümü. İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi: 2(3): 75-88.
- Bayram, O. (2019). ULUSLARARASI TİCARETTE TAHSİL ESASINA DAYALI ÖDEME ŞEKİLLERİ (COLLECTION BASIS) ve UYGULAMA ADIMLARI. zmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s. 2-7.
- Deynekli, A. (2014). Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme. INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES, s.1-5.
- Gökçöz, A. (2015). Dis Ticarete Teslim ve Ödeme Sekillerinin TMS 18 Hasilat Standardi Çerçevesinde. Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies, 106-129.
- <http://www.hukukturk.com> (E.T. 15.02.2021).
- <https://www.isbank.com.tr/is-ticari/pesin>. (E.T. 13.01.2021).
- <https://www.teb.com.tr/kurumsal/banka-odeme-yukumlulugu/>. (E.T. 10.01.2021).
- Kara, Ö. (2009). Bankalarda Operasyonel Risk. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını, s. 26-41.
- Karakuş, A. (2016). Katılım Bankacılığında Dış Ticaret Finansmanı ve Ürünleri. s. 32-50.
- Metin, İ., & Küçükbay, F. (2019). İhracatta Finansman Kaynaklarının Değerlendirilmesine Yönelik Çok Kriterli Bir Yaklaşım: Promethee Yöntemi. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 920-945.
- Öztürk, A., & Sandalcılar, A. (2018). Dış Ticaret İşlemlerinde Tercih Edilen Ödeme Yöntemleri. Journal of Kastamonu University Faculty of Economics and Administrative Sciences, 204-220.
- Pekkaya, M., & Zilifli, V. (2016). Bankaların Ticari Kredi Değerlendirme Aşamasında Dikkate Aldıkları Kriterlerin Önem Derecelerinin Belirlenmesi. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 202-209.
- Şahin, A. (2002). İgeme İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi., s. 5-6.
- [Thhttps://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=11990&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=11990&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5). (E.T. 15.01.2021).
- Varlık, U., & Uçar, M. (2017). Dış Ticarete Ödeme Şekilleri ve Vesaik Mukabili İşlemlerde Operasyonel Riskler. Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 1 (1), 1-16.
- Zeynalzade, v. (2016). İhracatta Akreditifli Ödeme Yönteminin Değerlendirilmesi: Bir Katılım. İşletme Bilimi Dergisi, 124-145.

BÖLÜM 11

BORSADAKİ DALGALANMALARIN (BIST-100) İNTİHARLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Neslihan KOÇ¹
Semanur COŞKUN²

GİRİŞ

Birçok boyutu olan intihar, neredeyse bütün toplumlarda tabu olarak asırlardır varlığını devam ettirmiştir. Kişilerin intihar ve intihar eden kişilere olan dışlayıcı, suçlayıcı ve yok sayıcı tavırlarının yanında dinlerin günah olarak tanımlaması da bilim insanlarının konuya uzak kalmasını etkilemiştir. Durkheim'in 1897'de yayımlamış olduğu "Le Suicide"den (İntihar) sonra çağdaş verilerden faydalanan tıpçılar, psikologlar, psikanalist ve sosyologlar intihar kavramını kendi yönlerinden araştırmışlardır (Minois, 2008, s.10). Asırlardır devam eden bu çalışmalar, devletlerin ve toplumların intihar problemine yaklaşımında olumlu etki yaratmaktadır. Ancak bu konudaki sosyolojik incelemelerin yeterli sayıda olduğunu söylemek zordur. Durkheim'in intiharın ahlaksal bir suç ya da psikolojik bir rahatsızlık sonucu olmayıp yalnızca üretkenlik ya da doğurganlık gibi toplumsal bir olgu olduğunda ısrarla durması Avrupa'da tartışmalara sebep olmuştur. Durkheim'e göre intihar kavramının anlaşılır, kanunlara konu olan toplumsal sebepleri vardır ve mantıklı bir şekilde tartışılıp çözüme ulaştırılması mümkündür. En kötümser yaklaşımla işsizlik kavramı gibi toplumsal bir rahatsızlıktır ve toplumsal araçlar sayesinde çözüme ulaştırılabilir.

Yapılmış olan incelemelere göre bireylerin ekonomik durumlarının kötüye gitmesi, insan sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Ekonomik faaliyetler, bireylerin gereken mal ve hizmetlere ulaşarak ihtiyaçlarının temin edilebilmesini sağlar. Ekonomik faaliyetlerin sekteye uğraması nedeniyle geliri azalan, riskli yatırımlarla birikmiş fonlarını yitiren bireyler intihara meyilli olabilmektedir. Belirtilen durumların oluşma olasılığı kriz dönemlerinde daha fazla olduğu için özellikle bu dönemlerde intihar ile ekonomik nedenler arasındaki ilişki artmaktadır (Tunalı ve Özkaya, 2016, s.58).

¹ Doç. Dr. Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, neslihankoc@hitit.edu.tr

² Hitit Üniversitesi, coskunsemanur.55@gmail.com

KAYNAKLAR

- Bozkurt, İ. (2016). Role of Negative Mood on Turkish Stock Market: Suicides, *Journal of Yasar University*, 11 (43), 185-197.
- Breuer, C. (2015). Unemployment and Suicide Mortality: Evidence From Regional Pane Data in Europe, *Health Economics*, 24 (8), 936-950.
- Chang, S. – S. Gunnell, D., Sterne, J.A.C. Lu, T.H. ,Cheng, A.T.A. (2009). Was the economic crisis 1997–1998 responsible for rising suicide rates in East/Southeast Asia? A time-trend analysis for Japan, Hong Kong, South Korea, Taiwan, Singapore and Thailand, *Social Science and Medicine*, 68 (7), 1322–1331.
- Chen, Y. Y., Chen, F. and Yip, P. S. (2011). The impact of media reporting of suicide on actual suicides in Taiwan, 2002–05. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 65(10), 934-940
- Durkheim, E. (2013). *İntihar*, Pozitif Yayıncılık: İstanbul.
- Granger, C. W. J. (1969). Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-Spectral Methods, *Econometrica*, 37, 424-438.
- Jalles, J. T. and M.A. Andresen (2014). Suicide and Unemployment: A Panel Analysis of Canadian Provinces. *Archives of Suicide Research*, 18(1), 14-27.
- Lewis, G., Sloggett, A. (1998). Suicide, Deprivation, and Unemployment: Record Linkage Study, *Bmj*, 317 (7168), 1283-1286.
- Milner, A., A. Page and A. LaMontagne (2013). Long-Term Unemployment and Suicide: A Systematic Review and Meta-Analysis. *PLOS ONE*, 8(1), 1-6.
- Neumayer, E. (2003). Are socioeconomic factors valid determinants of suicide? Controlling for national cultures of suicide with fixed-effects estimation, *Cross-Cultural Research*, 37 (3), 307-329.
- Saunders, E. M. (1993). Stock prices and Wall Street weather, *The American Economic Review*, 1337-1345.
- Tunalı H., Özkaya S. (2016). Türkiye’de İşsizlik-İntihar İlişkisinin Analizi, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 56-70.
- Yang, B., D. Lester, D. (1990). Time-Series Analyses of the American Suiciderate, *The Lancet*, 25, 274–275.
- Weyerer, S., Wiedenmann, A. (1995). Economic Factors and The Rates of Suicide in Germany Between 1881 and 1989, *Psychological Reports*, 76 , 1331-41.
- Wisniewski, T.P., Lambe, B.J., Shrestha, K. (2020). Do Stock Market Fluctuations Affect Suicide Rates, *The Journal of Financial Research*, 14(4), 737-765.

BÖLÜM 12

YAPAY ZEKANIN TARIM VE HAYVANCILIĞA ETKİSİ

Oğuzhan KIVRAK¹

GİRİŞ

Gelişen teknolojiyle birlikte dijitalleşme ve yapay zekâ hayatımızın her aşamasına girmiş ve birçok sektörde dönüşüm başlamıştır. Bu dönüşümde rol oynayan yapay zekâ 1960'lerden bu yana gündemdedir. Fakat o günün teknolojisinde bilgisayar gücünün yeterli olmamasından dolayı araştırmacıların bu alanda yeni bir şey ortaya koyma gayreti sonuçsuz kalmıştır (Akın & ark.,2019:93). Bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle beraber yapay zekâ alanında çalışmalar artmış, farklı problemlere özgü ileriye dönük tahminleme, sınıflandırma, optimizasyon gibi çözümler geliştirilmiştir. Bu çözümlerin başlangıcı olan bilgi teknolojileri sektörü, hemen hemen tüm sektörleri verimlilik, ARGE ve yenilik faaliyetleri kapsamında etkilemiştir (Nart vd.,2020:1691). Bu etkilenmeler neticesinde bulunan çözüm yöntemleri tarım ve hayvancılık alanında araştırmacılar tarafından da kullanılmaya başlanmıştır (Aldağ & Eker,2018:2).

İklim değişikliği, artan nüfus, biyoyakıt için araziler üzerindeki talepler ve değişen toprak kalitesi küresel gıda güvenliğini zorlamaktadır. Sürdürülebilir çözümler ve yeni yaklaşımlar bulmak, malzeme bilimi ve bilişim gibi çeşitli alanlardan gelen bilgilerin entegrasyonunu gerektirir (Zhang & ark., 2021:864). Bu noktada dijital dönüşüm kapsamında küresel ölçekte tarımda faaliyetlerde verimlilik ve istihdamda birtakım değişimlere neden olmaktadır. Bu durumunun nedenleri arasında istenilen talebi karşılanması için daha fazla ve daha verimli ürün üretilmesi gösterilebilir. Ayrıca teknoloji ekipmanlarında fiyatların düşmesi ile birlikte tarım alanında yapay zekâ çözümleri için ilgi artmaktadır (Uzun & ark.,2018:4).

Tarımsal alanda verimlilik, hastalık teşhisi, otomasyon ve akıllı robotların kullanımı gibi alanlarda kullanılan yapay zekâ teknolojileri, mastitis ve topallık belirleme, hayvancılık alanında hayvansal ürünlerin kalite değerlendirmesinde, damızlık değer tahmini ve ayıklama kararının alınması, kızgınlık teşhisi gibi birçok konuda kullanılmaktadır (Akıllı & Atıl, 2014:39).Yapay zekanın adapte edildiği

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediyüzyıl Üniversitesi, Bandırma Meslek Yüksek Okulu, okivrak@bandirma.edu.tr

cak şekilde performanslı çalışmamaktadırlar. Ayrıca diğer bir kısıt ise çalışabilmesi için gerekli enerji için şarj olmasıdır. Şu an ki teknolojiye göre hareket edebilmek için bataryaya ihtiyaç duymakta ve bu bataryanın da enerjisi kısa sürede tükenmektedir. Son olarak drone gibi elektronik cihazların ömrü kısa olabilmektedir. Bundan dolayı bir drone iyi bakılmış bir çoban köpeğinin hizmet süresi ile yarışamaz.

Ülkemizde etkin bir biçimde kullanılan yapay zeka destekli çözüm uygulamaları tarım ve hayvancılık sektörüne önemli bir katkı sağlamaktadır. Gelişen teknolojiye adapte olabilen çiftçiler daha bilinçli bir üretim yapabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akıllı, A., Atıl, H. (2014) Süt Sığırcılığında Yapay Zeka Teknolojisi: Bulanık Mantık ve Yapay Sinir Ağları. *Hayvansal Üretim Dergisi*, 55(1), 39–45.
- Akın, S., Daşnik-Şeker, F. Akın, M. B. (2019) Gıda Mühendisliğinde Yapay Zeka Uygulamaları. *Uluslararası Gıda, Tarım ve Hayvancılık Kongresi, Gaziantep*
- Aldağ, M.C., Eker, B. (2018) Tarım Makineleri İmalatında Yapay Zeka Uygulamaları. *Uluslararası Hakemli Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi Eylül / Ekim / Kasım / Aralık Sonbahar Kış Dönemi*, 14, 1-9.
- Arslan, K. (2020) Artificial Intelligence and Applications in Education. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 71-88.
- Atalay, M. & Çelik, E. (2017). Büyük Veri Analizinde Yapay Zekâ Ve Makine Öğrenmesi Uygulamaları – Artificial Intelligence And Machine Learning Applications In Big Data Analysis . Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 9 (22) , 155-172 . DOI: 10.20875/makusobed.309727
- Büyükgöze, S., Derel, E. (2020). Dijital Sağlık Uygulamalarında Yapay Zeka. *Conference: Dijital Sağlık Uygulamalarında Yapay Zeka, Şubat*.
- Çelik, C. Strategic Social Media Business Model, Theory of Change and Strategic Marketing. *Trending Topics on Social Media Researches*, Berlin: Peter Lang GmbH
- Cemek, B., Cantürk, A., Taşan, S., Taşan, M. 2018. “Patlıcan bitkisinin sulama programlarının belirlenmesinde yapay zeka uygulamalarının kullanılması”, TÜBİTAK-TOVAG-114O538 nolu Proje Kesin Raporu, Samsun.
- Dandil, E., Turkan, M., Boğa, M., Çevik, K.K. (2019). Daha Hızlı Bölgesel-Evrişimsel Sinir Ağları ile Sığır Yüzlerinin Tanınması. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*.
- Eli-Chukwu, N. C. (2019). Applications of Artificial Intelligence in Agriculture: A Review. *Engineering, Technology & Applied Science Research*, 9(4), 4377–4383. <https://doi.org/10.48084/etasr.2756>
- Fuentes S, Gonzalez Viejo C, Cullen B, Tongson E, Chauhan SS, Dunshea FR. Artificial Intelligence Applied to a Robotic Dairy Farm to Model Milk Productivity and Quality based on Cow Data and Daily Environmental Parameters. *Sensors*. 2020; 20(10):2975. <https://doi.org/10.3390/s20102975>
- İnce, H. , İmamoğlu, S. E. & İmamoğlu, S. Z. (2021). Yapay Zeka Uygulamalarının Karar Verme Üzerine Etkileri: Kavramsal Bir Çalışma . *International Review of Economics and Management* , 9 (1) , 50-63 . DOI: 10.18825/iremjournal.866432
- Kıvrak, O. Gürbüz M. Z. Güran A. (2020). Otomatik Hayvan Sayımı Ve Sayılan Hayvanların Derin Öğrenme Metotları İle Sınıflandırılması. *Çivi Yazısından Dijital Kodlamaya Sosyo – Ekonomi Çalışmaları*. İstanbul:Ekin Yayınevi
- Holger R. Maier, Graeme C. Dandy. (2000), Neural networks for the prediction and forecasting of water resources variables: a review of modelling issues and applications, *Environmental Model-*

- ling & Software, Volume 15, Issue 1, 101-124, ISSN 1364-8152, [https://doi.org/10.1016/S1364-8152\(99\)00007-9](https://doi.org/10.1016/S1364-8152(99)00007-9).
- Mélypataki, G., Riczu, Z. (2020). Robots At Work In Light Of The Social Role Of The State. *Mílniky Práva V Stredoeurópskom Priestore*.
- Nart, S. Nart, S.Çelik, C. Çalışma Ortami Özelliklerinin İşe Yabancılaşmaya Etkileri: Bilgi Teknolojisi Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Business And Management Studies An International Journal*, 8(2):1687-1720. Doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i2.1462>
- Özgüven M.M, Türker, U. Akdemir, B. Çolak, A. Acar, A.A. Öztürk, R. Eminoglu, M.B. (2020) Tarımda Dijital Çağ. Türkiye Ziraat Mühendisliği IX. Teknik Kongresi, Ankara.
- Rivas, A., Chamoso, P., González-Briones, A. Corchado, J.M. (2018). Detection of cattle using drones and convolutional neural networks. *Sensors* 18:2048, <https://doi.org/10.3390/s18072048>
- Sadat, Fatih Sığırlarda Bulanık Mantık Yaklaşımı ile Cinsiyet Belirleme Yöntemi Geliştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, T.C. KTO Karatay Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- Sönmez, S. (2019). Çoban köpeği yerine, havlayan drone'lar. <https://www.dunyahalleri.com/co-ban-kopegi-yerine-havlayan-dronlar/> adresinden 22.10.2021 tarihinde elde edildi.
- Turan, D. (2020). Yapay Zekâ ve Vergi Uygulamalarına Etkisi . *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi* , 2 (1) , 55-70 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/anadoluakademi/issue/52574/701185>
- Uğur, A. Kınacı , A.C. (2006) Yapay Zeka Teknikleri ve Yapay Sinir Ağları Kullanılarak Web Sayfalarının Sınıflandırılması. *inet-tr'06 – XI. "Türkiye'de İnternet" Konferansı Bildirileri*, 21 – 23 Aralık 2006 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.
- Uzun Y., Bilban, M. Arıkan, H. (2018). Tarım Ve Kırsal Kalkınmada Yapay Zekâ Kullanımı. VI. KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu-KOPBKS, 26-28 Ekim 2018-Konya.
- Yaxley, K.J., Joiner, K.F. & Abbass, H. Drone approach parameters leading to lower stress sheep flocking and movement: sky shepherding. *Sci Rep* 11, 7803 (2021). <https://doi.org/10.1038/s41598-021-87453-y>
- Yılmaz, A. (2020). Yapay Zeka. İstanbul: İnkılap Kitabevi
- Zhang, P., Guo, Z., Ullah, S. Melagraki, G. Afantitis, A. Lynch, I. (2021). Nanotechnology and artificial intelligence to enable sustainable and precision agriculture. *Nat. Plants* 7, 864–876. <https://doi.org/10.1038/s41477-021-00946-6>